

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Karolína Smolíková

Společnost v kontextu mezinárodního soukromého práva

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Společnost v kontextu mezinárodního soukromého práva* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 352 znaků včetně mezer.

V Nové Roli dne 31. 3. 2024

Karolína Smolíková

Obsah

Úvod.....	9
1. Vymezení základních pojmů.....	11
1.1. Společnost.....	11
1.1.1. Obchodní společnosti dle české právní úpravy.....	12
1.2. Společnosti v kontextu mezinárodního práva soukromého.....	14
1.3. Obecný náhled do mezinárodního práva soukromého.....	16
1.3.1. Mezinárodní prvek.....	17
1.3.2. Metody a normy mezinárodního práva soukromého.....	18
2. Osobní statut.....	21
2.1. Obecné vymezení osobního statutu.....	21
2.1.1. Teleologické okénko.....	22
2.2. Principy určení osobního statutu.....	22
2.2.1. Obecný výklad k hraničnímu určovateli.....	22
2.2.3. Princip inkorporační.....	23
2.2.4. Princip sídla.....	24
2.2.5. Princip kontroly.....	25
2.2.6. Kombinovaný princip.....	26
2.3. Právní úprava osobního statutu společnosti v českém právním řádu.....	26
2.3.1. Výchozí a související právní úprava.....	26
2.3.2. Doplnující výklad k pojmu „jiná než fyzická osoba“.....	28
2.3.3. Subsidiární kolizní norma.....	28
3. Zahraniční právnická osoba.....	29
3.1. Obecný výklad.....	29
3.2. Státní příslušnost společností.....	29
3.2.1. Státní příslušnost ve smyslu kolizních norem.....	29
3.2.2. Státní příslušnost v rovině cizineckého práva.....	29
3.3. Sídlo jako kritérium státní příslušnosti právnické osoby.....	30
3.4. Zahraniční entity v kontextu cizineckého práva.....	31

3.5. Související judikatura.....	31
4. Přeshraniční přemístění sídla společnosti	32
4.1. Úvodní výklad.....	32
4.2. Systematika právní úpravy České republiky	33
4.3. Přeshraniční přemístění sídla dle ZMPS	33
4.4. Přeshraniční přemístění sídla dle občanského zákoníku	34
4.4.1. Přeshraniční přemístění sídla do České republiky	34
4.4.2. Přeshraniční přemístění sídla do zahraničí.....	36
4.5. Poznámka autora k úpravě přeshraničního přemístění sídla v NOZ.....	39
4.6. Přeshraniční přemístění sídla dle zákona o přeměnách.....	39
4.6.1. Přemístění sídla do České republiky	40
4.6.2. Přemístění sídla do zahraničí	40
5. Společnosti v kontextu práva Evropské unie	42
5.1. Obecný výklad	42
5.2. Svoboda usazování v primárním právu Evropské unie.....	42
5.3. Související judikatura Soudního dvora Evropské unie	44
5.3.1. Daily Mail	45
5.3.2. Centros	46
5.3.3. Überseering	46
5.3.4. Inspire Art	47
5.3.5. SEVIC Systems.....	48
5.3.6. Cartesio	48
5.3.7. VALE Építési	49
5.4. Sekundární právo Evropské unie	49
5.4.1. Pozdní, vadná nebo neúplná implementace směrnic.....	50
5.4.2. Poznámka autora k charakteru směrnice 2019/2121 ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla	51
5.4.3. Novela zákona o přeměnách obchodních společností a družstev	52
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	56

Abstrakt	62
Abstract	63

Seznam použitých zkratek

CISG	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Víděň, 1980)
ČR	Česká republika
ES	Evropské společenství/Evropská společenství
EU	Evropská unie
EHP	Evropský hospodářský prostor
HGB	Handelsgesetzbuch – obchodní zákoník (DE)
MPS	Mezinárodní právo soukromé
Nařízení Brusel I	Nařízení Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nařízení Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
LZPS	Listina základních práv a svobod
NOZ, občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NS	Nejvyšší soud
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
o.s.ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Římská úmluva	Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980, sděl. č. 64/2006 Sb.m.s.
Sb.	Sbírka zákonů
Sb.m.s.	Sbírka mezinárodních smluv
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie

SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Úř. věst. EU	Úřední věstník Evropské unie
UmwG	Umwandlungsgesetz – zákon o přeměnách (DE)
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZMPSaP	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
ZOK, zákon o obchodních korporacích	Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
ZPřem, zákon o přeměnách	Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstvech

Cizojazyčný slovníček

(argumentum) a contrario

sint, ut sunt, aut non sint

tertium non datur

lex specialis

largo sensu

lex loci actus

ex tunc

ad hoc

offene Handelsgesellschaft

Kollektivgesellschaft

Offene Gesellschaft

Kommanditgesellschaft

Wet op de Formeel Buitenlandse

Vennootschappen

důkaz z opaku

at' jsou takové, jaké mají být, nebo at'
nejsou

třetímu není dáno

zvláštní zákon

široký smysl slova

právo místa právního jednání

od samého počátku

pro tento konkrétní případ

veřejná obchodní společnost (DE)

kolektivní společnost (SCH)

veřejná společnost (A)

komanditní společnost (DE)

zákon o formálně zahraničních
společnostech

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je společnost v kontextu mezinárodního práva soukromého. Mezinárodní právo soukromé je odvětví, které získává na významu od konce druhé světové války, a to zejména vlivem rozvoje mezinárodního obchodu, který je nevyhnutelně spojen s novými a rychlejšími možnostmi komunikace a také s vytvořením zcela nového prostoru pro vzájemnou interakci subjektů – internetem. Odpovídající právní ukotvení společností v mezinárodním právu soukromém je s ohledem na jejich neustále se zvyšující míru mezinárodních aktivit aktuální více než kdy předtím a vzhledem ke globalizaci je možné s jistotou předpokládat exponenciální nárůst těchto aktivit i do budoucna. Jedná se o téma, které se přímo odráží od potřeb současné právní praxe, která musí s ohledem na mezinárodní prvek soukromoprávních vztahů stále častěji řešit, podle kterého práva, se bude v konkrétních případech postupovat.

Vzhledem k tomu, že se jedná o oblast co do svého rozvoje velice dynamickou, je třeba co nejpřehlednější ukotvení v legislativě, a to nejen na vnitrostátní úrovni ale také v rovině práva Evropské unie. Aktuální politická situace v Evropě není na předkládání výzev Evropské unii skoupá, ale stále častěji jsou patrné náznaky, že je třeba k jejímu zachování adekvátně řešit ať již dnes patrné nebo i potenciální problémy, které dříve nebo později mohou mít zejména ekonomický dopad. Právě krize vyvolává potřebu zhodnocovat prospěšnost učiněných rozhodnutí a kvalitní, efektivní a odborný přístup příslušných orgánů k jejich řešení je nástroj, jak zabránit krizi Evropské unie, která by mohla vést k postupnému ukončování členství ze strany členských států. Úzká souvislost kvalitní právní úpravy reagující na aktuální potřeby společnosti, je s ohledem na případné ekonomické i politické důsledky opaku očividná.

Jednou s nejpálčivějších otázek v kontextu společností v mezinárodním právu soukromém je unijní řešení přeshraničních přemístění sídla společností. Do nedávna neexistoval právní rámec, který by řešil jednotný přístup k osobnímu statutu a jeho rozhodujícímu vlivu k této problematice. Řešení této otázky v rovině práva Evropské unie, vezmeme-li v úvahu, že jednotlivé členské státy vycházejí z rozdílných historických principů, bylo o to důležitější.

Tato práce by se ve svém obsahu měla zaměřit na definici a analýzu základních pojmů s jejich zařazením do mezinárodněprávního kontextu. Pro jejich snazší pochopení v rámci tuzemské právní úpravy je tato práce doplněna o jejich porovnání se srovnatelnými právními instituty v zahraničních právních řádech.

Zvláštní pozornost bude věnována právě osobnímu statutu společností včetně přeshraničního přemístění sídla z hlediska tuzemské právní úpravy a způsobu, jakým k tomuto jevu přistupuje primární a sekundární právo Evropské unie a také související judikatura. V neposlední řadě bude věnována kapitola také pojmu zahraniční právnické osoby. Považovala jsem za vhodné vymezit jej alespoň obecně, protože státní příslušnost ve smyslu cizineckého práva, s nímž pojem zahraniční právnické osoby úzce souvisí, bývá nesprávně zaměňována s výše uvedeným osobním statutem.

Poslední kapitola je věnována analýze právní úpravy Evropské unie, a to jak z hlediska primárního práva, tak z hlediska práva sekundárního, který přinesl dlouho očekávaný jednotný právní rámec pro přeshraniční přemístění sídla, alespoň ve vztahu ke kapitálovým společnostem.

Cílem mé diplomové práce je komplexní shrnutí daného tématu prostřednictvím analýzy příslušných právních předpisů a souvisejících dokumentů, dostupné literatury (komentářové i jiné), článků v odborných časopisech a také související judikatury Soudního dvora Evropské unie, včetně obohacení o vlastní náhled na danou problematiku. Ke zpracování tématu byly použity co možná nejaktuálnější zdroje nejen z tuzemska, ale pro zachycení širší perspektivy i ze zahraničí.

Analýza společnosti ve vztahu k jejímu zakotvení v kontextu mezinárodního práva soukromého je tématem, kterému se studentské práce v posledních letech věnují více než kdy předtím. Mám za to, že přínos mého pojetí zpracování této problematiky spočívá ve zhodnocení současného právního stavu ve vztahu k aktuálním potřebám právní praxe a také v tom, že se zaměřuje na novinky, jež s sebou přináší sekundární právo EU, včetně zhodnocení vlivu, který bude mít na tuzemskou právní úpravu.

Diplomová práce ve svém empirickém výzkumu užívá hlavně vědecké metody, jejímž cílem je poznat a shrnout informace o společnostech a jejich postavení v mezinárodním právu soukromém. Stěžejními metodami jsou tedy, jak již bylo uvedeno výše analýza, dále syntéza, dedukce a indukce a tam, kde to bylo možné, též komparace.

Ačkoli tato diplomová práce již pro další navazující otázky nemá prostor, považuji za zajímavé ale z hlediska právní praxe též důležité věnovat pozornost charakteru transpozice příslušné legislativy Evropské unie ze strany členských států do legislativy vnitrostátní, zejména pak jedná-li se o Českou republiku.

1. Vymezení základních pojmů

1.1. Společnost

Společnost bývá stěžejním institutem při realizaci jakéhokoli obchodního jednání, a to zejména jedná-li se o oblast obchodu mezinárodního. Pojem společnost je možné chápat v několika rovinách. V obecném a nejširším měřítku lze na společnosti nahlížet jako na určité seskupení jednotlivců nebo sdružení majetku, jehož účelem je sledování určitého společného cíle. Jedná se o institut, který je efektivnější než individuální podnikání a jejím prostřednictvím je možné dosahovat kýžených cílů také pravidla levněji.¹ V onom užším pojetí lze hovořit dle mého názoru o určité dvojkolejnosti.

Pokud společnost chápeme ryze z hlediska občanského práva, jedná se o, jak bývá označována v podnikatelském prostředí, konsorcium,² tedy smlouvou zřízené sdružení několika osob, které se jako společníci zavazují za společným účelem činnosti nebo věci.³ Společnost v tomto kontextu není právnickou osobou, ačkoli tak zákon explicitně přímo nestanoví. Z toho plyne, že například nemůže být stranou smluv a vzhledem k tomu, že způsobilostí být účastníkem řízení disponuje pouze ten, kdo má právní osobnost nebo ten komu byla zákonem přiznána, není ani způsobilá být účastníkem řízení.⁴ Pokud by jí však i tak bylo zřízeno právo nebo uložena povinnost, přičte se tomu, komu podle povahy právního případu náleží, tedy jejím společníkům.⁵

Pokud svůj náhled na pojem společnost o něco rozšíříme, a nahlédneme do zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZOK), zjistíme, že používá pojmu společnost jako legislativní zkratku pro obchodní společnosti, které zde již ale disponují právní osobností, o čemž bude blíže hovořeno níže.

S ohledem na jejich význam zejména v rámci mezinárodních obchodních styků, si tato práce dává za cíl zaměřit se především na obchodní společnosti s mezinárodním prvkem, tedy takové společnosti, které se v některém svém aspektu dotýkají nebo mají vztah alespoň ke dvěma státům, respektive jejich právním řádům. Právě u těchto obchodních společností nám vyvstává otázka, kterým právním řádem se má ta, která obchodní společnost řídit, tedy tzv. otázka rozhodného práva.

¹ LASÁK, Jan. In: POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022, s. 3.

² LOKAJÍČEK, Jan. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. [online databáze], 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2023, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 2716, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 2716.

⁴ Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 19.

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 17.

Definici pojmu společnost dle českého vnitrostátního práva je nutné oddělit od přístupu, který pro účely mezinárodního práva soukromého definuje společnost mnohem širěji jako „veškerá sdružení osob a majetku bez ohledu na jejich právní formu a účel, ať již jde o útvary soukromého nebo veřejného práva.“⁶ Takový výklad má v oblasti mezinárodního práva soukromého svůj význam, o němž bude pojednáno níže.

1.1.1. Obchodní společnosti dle české právní úpravy

Jak bylo uvedeno výše, obchodní společnosti jsou dle aktuální české úpravy právními osobami, a to bez ohledu na to, že je současná právní úprava za ně výslovně neoznačuje.

Právní osobu lze definovat jako organizovaný útvar odlišný od osoby fyzické, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, či takovou osobnost alespoň uzná.⁷ Tento přístup, ačkoli ne zcela ve své originární podobě, odpovídá teorii fikce, jako jednoho z možných přístupů k povaze právní osoby.

Ve vztahu k tomu, že zákon obchodní společnosti výslovně za právní osoby neoznačuje, přidám krátkou poznámku k teleologickému výkladu. Dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku takové označení není třeba, „bude-li ze zákona právní osobnost takového útvaru jinak bez pochybností zřejmá“.⁸ Tento požadavek je zcela logický, protože se jedná o statusovou otázku. Odborná literatura se vyjadřuje ve stejném duchu, a sice že se uplatní latinská zásada *sint, ut sunt, aut non sint* a výklad tak musí být nanejvýš rigidní.⁹

Právní osoba není právní institut, který je vystavěn či konstruován pomocí legislativy, ale pomocí základních pojmových znaků, které musí každá právní osoba naplňovat.¹⁰ Těmito znaky jsou právní osobnost, svéprávnost, organizační struktura, celistvost, majetková autonomie, název, sídlo, státní příslušnost, účel a vznik a zánik na základě zákona a v jeho mezích.¹¹ U svéprávnosti jako pojmového znaku si ale dovolím zastavit. Vzhledem k tomu, že česká právní úprava vychází z teorie fikce, je dle mého názoru přesnější hovořit o ní

⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Karolinum, 1998, s. 20.

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 20.

⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zvláštní část, str. 45-46 [online]. Justice.cz, [cit. 22. prosince 2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁹ BODEČKOVÁ, Jana, MUZIKÁŘ, Martin. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 20. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁰ HURDÍK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 160.

¹¹ BODEČKOVÁ, Jana, MUZIKÁŘ, Martin. In: *Občanský zákoník* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 20. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

v kontextu právnických osob spíše v uvozovkách. Vůle právnické osoby vždy pochází od osoby cizí, jež je orgánem oprávněným za ni jednat a již bude vůle také přičitatelná. Velice výstižně tuto problematiku shrnul ve svém článku docent Beran, a sice, že z pohledu teorie fikce „*právnická osoba svéprávná být nemůže, za svéprávnou může být leda považována*“.¹² Současný občanský zákoník tento koncept nahrazuje pojmem „zastoupení“.

Právní osobnost obchodních korporací lze tedy z občanského zákoníku dovodit s ohledem na skutečnost, že zákon je činí způsobilými nabývat v rámci právního řádu práva a povinnosti. Právní osobností právnická osoba ve smyslu § 20 odst. 1 *in fine* zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen NOZ) disponuje od svého vzniku do svého zániku (§ 118 NOZ) v míře odpovídající její právní povaze. Práva a povinnosti však nejsou vázána na předmět činnosti právnické osoby,¹³ protože právní úprava obecně vychází z doktríny generální nebo také neomezené subjektivity.¹⁴

Současná právní úprava tedy přiznává obchodním společnostem právní osobnost, ale nebylo tomu tak vždy. Právnické osoby nebyly jako obecná právní kategorie jednotlivými právními řády uznávány až do počátku 19. století.¹⁵ Ani později nepanovala jak v judikatuře, tak v právní teorii shoda, zda obchodní společnosti jsou či nejsou právnickými osobami. Některé zdroje jim právní subjektivitu nepřiznávali, některé na tomto přístupu trvali pouze u osobních společností, ale na druhou stranu se ozývaly i názory, které právní subjektivitu přiznávaly všem obchodním společnostem bez rozdílu.¹⁶

Obchodní společnosti jsou zákonem o obchodních korporacích děleny na společnosti osobní a kapitálové. Zásadní rozdíl mezi nimi spočívá ve způsobu ručení společníků za dluhy společnosti, existence vkladové povinnosti, způsobu podílení se na jejím řízení a v míře sepjetí společnosti s jejími společníky, tedy zda zánik účasti společníka ve společnosti má obecně za následek její zrušení.

Mezi kapitálové společnosti se řadí společnost s ručením omezeným a akciová společnost. Z evropských nadnárodních forem společností sem lze typově zařadit taktéž evropskou společnost. Osobními společnostmi jsou zejména veřejná obchodní společnost

¹² BERAN, Karel. Může být právnická osoba svéprávná? *Právník*, 2018, roč. 157, č. 8, s. 657–664.

¹³ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé. Základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 97.

¹⁴ Neplatí však bezvýjimečně, např. právní subjektivita společenství vlastníků jako právnické osoby je omezená.

¹⁵ HURDÍK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 156.

¹⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, KUHN, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář* [online databáze], 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2. Dostupné z: databáze beck.online.cz.

a komanditní společnost. Z oněch evropských nadnárodních forem sem literatura obvykle řadí evropské hospodářské zájmové sdružení.¹⁷

Hranice mezi kapitálovými a osobními společnostmi, ale nejsou nepřekonatelné. Za ryzi formy těchto dvou kategorií lze považovat pouze akciovou společnost a veřejnou obchodní společnost.

Zaměříme-li se na obchodní společnosti z hlediska současné ekonomiky, je právní subjektivita obchodních společností, a to zejména kapitálových, zcela zásadní. Umožňuje existenci vlastnického práva k majetku, který je oddělen od majetku společníků, jak defenzivně, tak afirmativně.

Majetek vložený do společnosti se okamžikem vzniku, tedy zápisem do obchodního rejstříku (s výjimkou věcí zapisovaných do veřejného seznamu,) nebo účinností smlouvy o vkladu, stává majetkem pouze této společnosti a společník výměnou za tento vklad získává podíl. Věřitelé tohoto společníka se tak mohou uspokojit na jeho podílu ve společnosti, nikoli ale na vloženém majetku.

Naopak defenzivní oddělení majetku představuje ochranu společníků před věřiteli společnosti. Omezené ručení společníků se vyskytuje u kapitálových společností. Tato skutečnost neobyčejně posiluje postavení společníků, protože tito až výjimky nemohou ztratit více, než kolik do společnosti vložili a zároveň to umožňuje uplatnění principu diverzifikace rizika,¹⁸ což má z hlediska mezinárodních investic svou váhu, stejně jako relativně volná převoditelnost podílů ve společnosti.

Posledním pilířem vysoké důležitosti kapitálových společností z hlediska moderní globální ekonomiky je možnost existence delegovaného managementu, který spravuje společnost v zájmu všech společníků.¹⁹

U společností osobních se naopak setkáváme s ručením společníků, které je, nepočítáme-li komanditisty, neomezené, solidární, a nesetkáme se zde s volnou převoditelností podílů, ani profesionálním managementem společnosti.

1.2. Společnosti v kontextu mezinárodního práva soukromého

Mezi subjekty mezinárodního práva soukromého literatura obecně řadí fyzické osoby, právnické osoby a stát.²⁰ Zařazujeme-li však do kontextu mezinárodního práva soukromého společnosti, je nutné vzít na vědomí, že společnosti jako takové jsou, jak již bylo uvedeno výše,

¹⁷ POKORNÁ, Jarmila. In: *Obchodní společnosti a družstva*. s. 410.

¹⁸ LASÁK, Jan. In: *Obchodní společnosti a družstva*. s. 6.

¹⁹ Tamtéž, s. 9.

²⁰ ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo, veřejné, soukromé, obchodní*. 5. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 262.

literaturou definovány jako „*veškerá sdružení osob a majetku bez ohledu na jejich právní formu a účel, ať již jde o útvary soukromého nebo veřejného práva.*“²¹ Jedná se tak o co možná nejširší pojetí společností. Důvodem je jejich rozmanité právní pojetí napříč zahraničními právními řády, a to i přes unifikační snahy jak ze strany jednotlivých států, tak i ze strany EU.²²

Společnosti lze, jak již bylo uvedeno výše, v rámci českého právního řádu dělit na dvě kategorie. Tou první z nich jsou společnosti, které jsou právními osobami a disponují tak právní subjektivitou, tedy způsobilostí mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Druhou z nich se míní společnosti, které právními osobami nejsou, a tudíž jsou bez právní subjektivity. České právo žádný „mezistupeň“ mezi nimi nezná, což však neplatí vždy pro zahraniční právní úpravy. Takovým příkladem v německém právním řádu je veřejná obchodní společnost (*offene Handelsgesellschaft*). Jedná se o osobní obchodní společnost, která ačkoli není právní osobou a nemá právní osobnost, odpovídá její právní nastavení v mnoha ohledech právě právní osobám. Z tohoto důvodu může nabývat práva a zavazovat se k povinnostem, nabývat majetek a jiná věcná práva, žalovat před soudem nebo být sama žalována.²³ Pokud by ale měl být vymáhán soukromý majetek společníků, je nutný samostatný exekuční titul. Stejný princip se uplatňuje taktéž v rámci švýcarské obdoby právní úpravy veřejné obchodní společnosti, tedy u *Kollektivgesellschaft*²⁴ a nalezneme jej i u rakouské *offene Gesellschaft*.²⁵ Vzhledem k tomu, že stejně jako v případě českého zákona o obchodních korporacích je německá úprava veřejné obchodní společnosti dle § 161 odst. 2 HGB²⁶ subsidiárně použitelná též pro komanditní společnost, lze dovodit, že za osobu, i když bez právní subjektivity, se v německém právním řádu považuje i právě komanditní společnost (*Kommanditgesellschaft*). Francouzské právo dále připouští určitou hybridní kategorii s dílčím právním statutem (tzv. semi-personnalité).²⁷

V českém právním řádu se však s takovým pojetím nesetkáme. Bipartice osob je zakotvena v § 18 NOZ, který respektuje tradiční dělení osob na osoby fyzické a právní, což odpovídá latinskému výrazu *tertium non datur*.²⁸ Toto ustanovení je nutné chápat v kontextu

²¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 20.

²² Tamtéž, s. 23.

²³ Zákon č. 219/1897 RGBL., německý obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 124.

²⁴ Zákon č. 220/1911 SR., švýcarský občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 552.

²⁵ Zákon č. 219/1897 dRGBL., rakouský obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 105.

²⁶ Zákon č. 219/1897 RGBL., německý obchodní zákoník (Handelsgesetzbuch), ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ MUZIKÁŘ, Martin. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 18, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²⁸ MUZIKÁŘ, Martin. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 18, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ustanovení předcházejícího, podle kterého práva má a vykonává pouze osoba a zároveň také povinnosti se ukládají pouze osobě a také pouze vůči ní je možné je vymáhat.²⁹

V kontextu české právní úpravy právnických osob je však nutné upozornit, že se mohou vyskytovat určité hraniční situace. Jednou z těch nejdůležitějších je jednání jménem právnické osoby před okamžikem jejího vzniku, tedy před jejím zápisem do veřejného rejstříku. Zákon nijak nespecifikuje, od kterého okamžiku lze za právnickou osobu jednat a podle judikatury i související důvodové zprávy k občanskému zákoníku nemusí být taková právnická osoba ani založena a může se jednat tedy jen o projektovanou společnost.³⁰ Jednající osobou však musí být fyzická nebo právnická osoba s právní subjektivitou a z takového jednání je vždy, popř. jsou, je-li takových osob více, zavázán sám jednající. Účinky těchto jednání může právnická osoba převzít do 3 měsíců od svého vzniku. Poté platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána již *ex tunc*. K těmto jednáním může však i jen přistoupit.

Mezinárodní právo soukromé musí reagovat na nejednotný přístup zahraničních právních úprav k řešení právního základu společností a z tohoto důvodu je pojem společností v tomto právním odvětví pojímám tak velice široce. Jak již bylo naznačeno výše, český právní řád, ačkoli neumožňuje existenci útvarů stojících na pomezí právnické osoby s právní subjektivitou a útvary bez právní subjektivity, respektuje takové útvary, pokud byly zřízeny podle některé ze zahraničních právních úprav, a to právě s ohledem na § 30 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen ZMPS) ve spojení s § 3024 odst. 2 NOZ. Z tohoto důvodu ZMPS v § 30 odst. 1 užívá pojmu *jiná než fyzická osoba*.³¹ Prostřednictvím negativního vymezení si zákon vytváří prostor, jak pružně reagovat i na takové zahraniční entity, které v českém právním řádu nemají oporu.

1.3. Obecný náhled do mezinárodního práva soukromého

Mezinárodní právo soukromé je zvláštní odvětví práva způsobilé uspokojivě odpovědět na základní otázky týkající se místa, kde bude probíhat soudní řízení, dle jakého právního řádu se bude postupovat, popřípadě jaké účinky budou spojovány s meritorním rozhodnutím v případě, že vznikne právní poměr s mezinárodním prvkem, který vyplývá ze soukromého práva.³²

²⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 17.

³⁰ GURIČOVÁ, Jana, LASÁK, Jan. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 127, marg. č. 2. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

³¹ PAUKNEROVÁ, Monika. In: PFEIFFER, Magdalena a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 120.

³² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 20.

Jde-li o definici mezinárodního práva soukromého, je v odborných publikacích velice často citována definice Z. Kučery, jež zní, že „*mezinárodním právem se rozumí soubor právních norem, které výlučně upravují soukromoprávní vztahy (tj. vztahy práva občanského, obchodního, rodinného a pracovního) s mezinárodním prvkem, včetně právních norem upravujících postup soudů a jiných orgánů a účastníků, příp. i jiných osob, a vztahy mezi nimi vznikající v řízení o soukromoprávních věcech, němž je obsažen mezinárodní prvek*“.³³

1.3.1. Mezinárodní prvek

Právní vztahy upravené normami soukromého práva se v ideálním případě uskutečňují v rámci jednoho právního řádu. Mohou ale nastat situace, kterých bude i do budoucna stále přibývat, ve kterých právní vztah překračuje hranice jednoho státu a v některém svém aspektu má vztah ke státu jinému, příp. státům (např. v rámci mezinárodního obchodu).

Je-li dán soukromoprávní vztah, který v některém svém aspektu má vztah k zahraničí, hovoříme o soukromoprávním vztahu s mezinárodním prvkem. Lze se setkat i s označením jako zahraniční nebo cizí prvek a odborná literatura má za to, že výstižnějším označením by byl právě prvek zahraniční, ačkoli zákon jej neužívá a hovoří o prvku mezinárodním.³⁴

Legální definici mezinárodního prvku v českém právním předpisu nenajdeme. Lze ale nahlédnout do Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980, podle které se právní úprava *...použije na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí*“.³⁵

Tento prvek může spočívat ve státní příslušnosti toho kterého subjektu, místu bydliště či sídla nebo například místa plnění ze smlouvy a nesmíme zapomenout ani na tzv. single-country contracts.³⁶ Zobecněním došla odborná literatura k závěru, že mezinárodní prvek je dán, jedná-li se o soukromoprávní vztah, jestliže se vztah k zahraničí pojí se subjektem právního vztahu, skutečností právně významnou pro vznik a existenci daného vztahu, jeho předmětem nebo pokud právní vztah právně závisí nebo alespoň souvisí s jiným právním vztahem, jenž se řídí zahraniční právní úpravou.³⁷

Tento prvek ale nesmí být zanedbatelný, což je koncept, který právní praxe ocení, a to z jednoduchého důvodu. Mezinárodní prvek lze dnes spatřovat v menší nebo větší míře téměř

³³ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 22.

³⁴ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. s. 17-18.

³⁵ Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980, Úř. věst. C 169, 8. července 2005, s. 10-22, čl. 1 odst. 1.

³⁶ Pozn. ani v těchto případech se však není možné odchýlit od kogentních ustanovení práva, které by bylo jinak právem rozhodným.

³⁷ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. s. 18, obdobně též BĚLOHLÁVEK, Alexander. Význam mezinárodního prvku v závazkových vztazích. *Právník*, 2006, roč. 145, č. 5, s. 568-578.

ve všech soukromoprávních vztazích a pro internetové prostředí, kam se přesunul významný podíl všech uzavíraných obchodů, to platí dvojnásob. Protože není možné určit plošně platné pravidlo pro rozpoznání relevantního mezinárodního prvku, je třeba posuzovat případy *ad hoc*. Prostor pro uvážení v této souvislosti je však nutné chápat tak, že se vždy musí pohybovat v mezích právní jistoty a předvídatelnosti.³⁸ Kupní smlouva uzavřená na území ČR mezi českým a polským občanem s bydlištěm na území ČR, v níž se jedná se o spor o zaplacení kupní ceny,³⁹ je typickým příkladem zanedbatelného mezinárodního prvku.

Z hlediska mezinárodní unifikace právní úpravy má význam členění soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem na vztahy, u nichž je mezinárodní prvek relativní (vztah k jedinému cizímu státu) a na ty, u nichž je mezinárodní prvek absolutní (vztah ke dvěma a více státům).⁴⁰

1.3.2. Metody a normy mezinárodního práva soukromého

Do mezinárodního práva soukromého se v českém právním prostředí řadí určité kategorie norem, přičemž k těm nejvýznamnějším řadíme normy kolizní, s nimiž pracuje kolizní metoda, přímá metoda naopak souvisí s normami přímými hmotněprávními a zanedbatelné jsou také normy mezinárodního civilního práva procesního.⁴¹

Má-li soukromoprávní poměr vztah ke dvěma a více právním řádům různých států, dochází k jejich pomyslné kolizi. Právní řád má pro určení rozhodného práva zvláštní normy, které se obvykle nazývají normami kolizními.⁴² Kolizní normy neobsahují hmotněprávní úpravu,⁴³ pouze pojí hmotněprávní normu s určitým skutkovým stavem⁴⁴ a upravují tak právní vztahy pouze nepřímo.⁴⁵

V rovině práva Evropské unie se určení rozhodného práva smluvních závazkových vztahů občanského a obchodního práva bude řídit Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále jen Nařízení Řím I),⁴⁶ podle něhož se uzavřená např. kupní smlouva bude řídit právním

³⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: Ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 1, s. 12.

³⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 5.

⁴² KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. s. 22-23.

⁴³ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 5.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. s. 23.

⁴⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. Úř. Věst. L 177, 4. července 2008, s. 6-16.

řádem, který si strany zvolí⁴⁷ a v případě, že tak neučiní právním řádem státu, s nímž nejužěji souvisí.⁴⁸ Až na určité výjimky je spojnicí mezi kolizní normou a rozhodným právním řádem obvyklý pobyt slabší smluvní strany nejednající jako podnikatel.⁴⁹

Od výše uvedeného, v němž se bude postupovat podle Nařízení Řím I, je nutné odlišit případ, kdy se dané poměry budou řídit osobním statutem společnosti (viz. kap. 2.1.)

Jak vyplývá již ze samotného názvu, přímé hmotněprávní normy se vyznačují tím, že zaprvé, upravují práva a povinnosti přímo aniž by odkazovaly na právní řád nějakého státu⁵⁰ a za druhé, obsahují hmotněprávní úpravu práv a povinností účastníků soukromoprávního vztahu s mezinárodním prvkem. Nejčastěji se s nimi setkáme v mezinárodních smlouvách a jeho subjekty jsou přímo fyzické a právnické osoby.⁵¹ Příkladem takové mezinárodní smlouvy je Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží⁵² z roku 1980⁵³ (dále jen CISG). V případě, že bude uzavřena smlouva o koupi mezi podnikateli s místy podnikání ve dvou signatářských státech a zároveň bude kumulativně splněno, že strany použití této Úmluvy nevyloučily, bude na tento vztah dopadat dvojí úprava. Na otázky, které spadají do předmětu úpravy Úmluvy a jsou v ní výslovně řešeny, se použije její právní úprava. Pokud v ní nejsou výslovně řešeny, postupuje se dle jejích obecných zásad, popřípadě pokud takové zásady chybějí, podle ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého.⁵⁴ V tomto kontextu považuji za důležité, ale i zajímavé upozornit na rozsudek francouzského kasačního soudu ze dne 17. května 2023, dle kterého nemohou být právní předpisy signatářského státu použity vedle CISG, a to i v případě, že se jedná o pravidla veřejného pořádku.⁵⁵

Normy mezinárodního civilního procesního práva jsou součástí mezinárodního práva soukromého *largo sensu* a upravují postup v řízeních ve věcech soukromoprávních

⁴⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, Úř. Věst. L 177, 4. července 2008, s. 6-16, čl. 3 odst. 1.

⁴⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, Úř. Věst. L 177, 4. července 2008, s. 6-16, čl. 4 odst. 1.

⁴⁹ PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013, s. 81-82.

⁵⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. In: KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 29

⁵¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 5.

⁵² Sdělení č. 160/1991 Sb., o sjednání Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. [online]. Beck-online.cz, [cit. 15. února 2024]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz)

⁵³ Pozn. v České republice vešla v účinnost dne 1. 1. 1993.

⁵⁴ TICHÝ, Luboš. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 64.

⁵⁵ Rozsudek I. občanskoprávního senátu Kasačního soudu ze dne 17. května 2023, č. 22-16.290 (C. Cass. 1ère chambre civile du 17/05/2023 n° 22-16.290) [online]. [legifrance.gouv.fr](https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000047570994?init=true&page=1&query=22-16290&searchField=ALL&tab_selection=all), 17. května 2023 [cit. 15. února 2024]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000047570994?init=true&page=1&query=22-16290&searchField=ALL&tab_selection=all

s mezinárodním prvkem. Procesním normám se věnuje Nařízení č. 44/2001, o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (též Brusel I).⁵⁶

⁵⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 6.

2. Osobní statut

2.1. Obecné vymezení osobního statutu

Základní definice osobního statutu právnických osob dle uznávané české literatury zní, že osobním statutem je právní řád „*rozhodný pro posouzení základních právních otázek spojených s určitou osobou*“.⁵⁷ Tuto definici rozvíjí další specifikace, které v souvislosti s posuzováním těchto právních otázek, míní právě takové, které se pojí s právnickou osobou jako takovou, tedy statusového či organického charakteru.⁵⁸

Do tohoto okruhu základních právních otázek lze zařadit otázky týkající se vzniku, právní povahy a způsobilosti společnosti, a to včetně oprávnění jednat za společnost, struktury společnosti, ručení společníků,⁵⁹ vnitřních vztahů a částečně též vztahů vnějších, a nakonec změna a zánik společnosti.⁶⁰ Literatura dále výslovně uvádí, že další věci, která se řídí osobním statutem je například přeshraniční přemístění sídla, protože možnost učinit takový krok musí být ukotvena v právním řádu státu, podle jehož práva právnická osoba vznikla.⁶¹ Tento názor považují za správný a vyplývá i z judikatury Soudního dvora Evropské unie (dále jen SDEU). Zejména dle rozsudku *Cartesio*, o němž bude pojednáno níže, může být, pokud tak stanoví vnitrostátní právní úprava, přeshraniční přemístění sídla podmíněno zásahem do její identity, tedy změnou rozhodného práva. To mimochodem odpovídá fikční teorii pojmání právnických osob. Podle mého názoru vychází SDEU z tohoto pojetí, protože ve své podstatě plně přijímá tezi, podle níž konkrétní kroky právnické osoby mohou být závislé na právním řádu členského státu, protože právě ten, respektive jeho právní řád je právním základem její existence.

Pomůckou pro přesné uchopení této problematiky může být názor zahraniční literatury, podle něhož otázky, které se řídí osobním statutem mohou být, samozřejmě obrazně, připodobňovány k otázkám života a smrti, svéprávnosti, sňatkům a rozvodům, popřípadě adopcím (u různých forem přeměn) osob fyzických.⁶²

⁵⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 28.

⁵⁸ CSACH, Kristián. In: CSACH, Kristián a kol. *Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného*. 2. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 119.

⁵⁹ BŘICHÁČEK, Tomáš. In: BŘÍZA, Petr a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 187.

⁶⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 28 ve spojení s ŠTEFANKOVÁ, Natália. In: ŠTEFANKOVÁ, Natália, SUMKOVÁ, Mária. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 172., LYSINA, Peter. In: LYSINA, Peter a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vydání. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 195.

⁶¹ BŘICHÁČEK, Tomáš. In: *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. s. 187 ve spojení s PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 121.

⁶² CALSTER VAN, Geert. *European private international law*. 2. vydání, Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016, s. 342.

Na druhé straně v souvislosti s existencí a fungováním společnosti vznikají i otázky, a to zcela typicky otázky obligačního charakteru, které se osobním statutem neřídí, ale řídí se právem, které bylo určeno dle příslušné kolizní normy (viz. Nařízení Řím I).⁶³

Z výše uvedeného vyplývá, že mohou vznikat pochybnosti o tom, zda se daná otázka bude řídit osobním statutem společnosti nebo bude rozhodné právo určeno dle příslušné kolizní normy. Zahraniční literatura uvádí jako příklad této sporné oblasti dohody mezi společníky.⁶⁴

2.1.1. Teleologické okénko

Pojem osobní statut (*lex personalis*) někdy odborná literatura označuje za ne příliš přesný a doporučuje namísto něj užívat pojmu společenský statut (*lex societas*).

Pojem osobní statut by se měl omezovat pouze na společnosti disponující právní subjektivitou, kdežto společenský statut je pojmem širším. Měl by zahrnovat i útvary bez právní subjektivity a svým rozsahem krýt i navazující, pro společnost stěžejní otázky.⁶⁵ Na tuto případnou terminologickou změnu však mezi odborníky neexistuje jednotný názor.

2.2. Principy určení osobního statutu

2.2.1 Obecný výklad k hraničnímu určovateli

Účelem kolizních norem je uvést řešení ve chvíli, kdy dojde ke střetu dvou a více právních řádů.⁶⁶ Jejich cílem je stanovení neutrálního pravidla pro určení příslušného rozhodného práva, a to obecně tak, aby se jednalo o právní řád, který je dané problematice nejbližší. O kolizních normách se často hovoří jako o normách technického charakteru, protože řeší pouze problematiku určení právního řádu, a nikoliv vlastní podstatu věci.⁶⁷

Kolizní normy sestávají ze dvou částí, kterými jsou rozsah, který představuje okruh určité právní problematiky, na který dopadá daná kolizní norma a dále navázání, tedy určité propojení mezi právní otázkou a konkrétním právním řádem.⁶⁸

Kritéria kolizních norem, podle nichž je určováno rozhodné právo, nejsou vždy stejná. *Ratiem* je snaha najít právní řád, který bude mít co možná nejbližší vztah k dané problematice, avšak ne vždy se jednotlivé státy na výchozím přístupu shodnou. Určuje-li se osobní statut společnosti, dochází především ke střetu právního řádu státu jejího původu s právním řádem státu, kde se nachází její – skutečné – sídlo.⁶⁹

⁶³ CSACH, Kristián. In: *Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného*. s. 119.

⁶⁴ CALSTER VAN, Geert. *European private international law*. s. 342.

⁶⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 28.

⁶⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. In: *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. s. 48.

⁶⁷ BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. 2. vydání, Groningen, Holandsko: Europa Law Publishing, 2012, s. 3.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 30.

Je dáno několik principů, v literatuře jsou označovány také jako kritéria nebo teorie, reprezentující základní východiska, na nichž je v jednotlivých státech vystavena právní úprava společností z hlediska MPS.

Existují dva základní, a to princip inkorporační a princip sídla.⁷⁰ Tyto dva základní přístupy vycházejí z duálního pojetí obchodních společností, a to z hlediska smluvního (inkorporační teorie), které je z nich vývojově starší a ve společnosti spatřuje spíše smluvní základ a hlediska institucionálního (teorie sídla), který nahlíží na společnost jako na určitou právní strukturu. Dnes obecně dochází k určitému kompromisu mezi těmito přístupy.

Dualitu lze spatřovat v aktuální české právní úpravě, dle které se v rámci ustavení obchodní společnosti rozlišuje mezi jejím založením (smlouva) a vznikem (institute).⁷¹ Obchodní společnost se zakládá, jak vyplývá z ustanovení § 8 zákona ZOK i subsidiárně použitého § 122 zákona č. 89/2012, občanského zákoníku (dále jen NOZ) zakladatelským právním jednáním ve formě společenské smlouvy nebo zakladatelské listiny, kdežto samotný vznik je dle § 126 NOZ vázán až na den zápisu do příslušného veřejného rejstříku.

V závislosti na aktuálním politickém stavu může získávat na významu také princip kontroly,⁷² ačkoli se nejedná o právě nejšťastnější přístup k řešení této problematiky.

Protože v současné době dochází k určitému ohýbání oněch základních nebo také klasických principů, je možné setkat se též s kombinovaným přístupem,⁷³ v němž se prolínají prvky obou z nich.

2.2.3. Princip inkorporační

Z hlediska inkorporačního principu je rozhodným právem právní řád státu, podle něhož byla daná právnická osoba založena nebo zřízena (*lex loci incorporationis*).⁷⁴ „*Tento právní řád tedy rozhoduje o tom, zda bude tato společnost uznána jako taková ve státě, v němž provozuje svou činnost.*“⁷⁵

Nepopiratelnou výhodou inkorporační teorie je skutečnost, že plně respektuje autonomii vůle stran společenské smlouvy, osobní statut společnosti je určen jednoduše a jednou pro vždy a právní subjektivita zůstává zachována i v případě přeshraničního přemístění sídla.⁷⁶

Na druhé straně se ozývají ale i četné námitky. Jedna z těch nejvýznamnějších označovaná za tzv. Delaware efekt, spočívá v tom, že inkorporační princip umožňuje zřízení

⁷⁰ Tamtéž, s. 71.

⁷¹ Tamtéž, s. 30-31.

⁷² PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 123.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. In: *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. s. 48.

⁷⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 71.

⁷⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 73.

společnosti dle právního řádu, který stanoví co možná nejvýhodnější podmínky, i když faktické sídlo je následně umístěno ve státě jiném. Pokud tento stát respektuje inkorporační princip, bude muset být společnost i v tomto státě uznána, protože platně vznikla v zahraničí.⁷⁷

Z tohoto principu vychází i česká právní úprava, ačkoli nikoli v jeho klasické podobě. Částečně se objevují modifikace ve prospěch principu sídla, kupříkladu jedná-li se o jeho přeshraniční přemístění.⁷⁸

Dle § 30 ZMPS právní osobnost právnické osoby a způsobilost jiné než fyzické osoby se řídí právním řádem státu, podle něhož vznikla. Stojí za povšimnutí, že byl užit pojem „vznikla“. Důvodem bude, jak již bylo uvedeno výše, skutečnost, že mezi pojmy „založení“ a „vznik“ právnické osoby je s ohledem na dvoufázovost zřízení právnické osoby značný rozdíl. Založením se míní ustavení právnické osoby zakladatelským právním jednáním, zákonem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, popřípadě jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis, a vznikem den zápisu právnické osoby do veřejného rejstříku. Užití pojmu vzniku ve znění zákona o mezinárodním právu soukromém tak lze považovat za přesnější, a to i z toho důvodu, že právnická osoba může vzniknout i přímo dnem účinnosti zákona, tedy bez předcházející ho zakladatelského právního jednání.⁷⁹

Z historického hlediska inkorporační teorie pochází z Anglie, která byla v 18. století významnou mocností.⁸⁰ Common law vychází z předpokladu, že osoba obecně se přemísťuje spolu se svým osobním statutem, což bylo v době kolonialismu praktické.⁸¹ Dnes se objevuje též v právním řádu Nizozemska, Švýcarska, severských evropských státech nebo na Slovensku.⁸²

2.2.4. Princip sídla

Výchozí myšlenkou teorie sídla je, že rozhodným právem je právní řád státu, na jehož území má daná společnost své skutečné sídlo, nikoli sídlo zapsané (statutární).

⁷⁷ Tamtéž, s. 74–75.

⁷⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 123.

⁷⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Mezinárodní obchodní právo*. s. 122; ŠUK, Petr. In: PAUKNEROVÁ, Monika a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 235 s odvoláním na KUČERA, Zdeněk. *Obchodní společnosti ve vládním návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém*. In: ČERNÁ S.; ČECH P., (eds.). *Pocita Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám: právo společností – ohlédnutí za dvěma desetiletími účinnosti obchodního zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 135.

⁸⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 71.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 123.

Výklad skutečného sídla bývá problematický. Často je chápáno jako sídlo hlavní správy nebo vedení společnosti. Objevují se i případy, kdy se sídlem rozumí středisko provozu nebo místo, na kterém jsou přijímána základní rozhodnutí vedení společnosti.⁸³

Pokud by tedy byla společnost platně zřízena dle právního řádu jedné země, ale své faktické sídlo by měla na území státu jiného, nebude v tomto státě uznávána a bude nutné ji zřídit dle právního řádu té země, na jejímž území se faktické sídlo nachází, protože „*přemístění sídla, které by zachovávalo identitu společnosti, není podle teorie sídla v zásadě možné*“.⁸⁴

Předností této teorie je skutečnost, že rozhodným právem je vždy právní řád toho státu, ke kterému má daná společnost vzhledem k umístění svého sídla nejužší vztah a zároveň účinně zabraňuje tzv. Delaware efektu, který byl zmíněn výše v souvislosti s inkorporačním principem.⁸⁵ Na druhé straně velkou nevýhodou je s ohledem na nejednotný výklad problematika stanovení skutečného sídla a skutečnost, že přeshraniční přemístění sídla společnosti bez zásahu do její identity zde není možné. Společnost bude nutné ve výchozím státě zrušit, provést likvidaci a poté ji zřídit znovu ve státě zamýšleného sídla, což může být velice nákladné.⁸⁶

Princip sídla se jako výchozí teorie vyskytuje v právních řádech Německa, Rakouska, Francie, Belgie, Lucemburska a dalších.⁸⁷ Právě v Belgii v 19. století snad tento princip také vznikl.⁸⁸

2.2.5. Princip kontroly

Ačkoli není plnohodnotnou teorií, jedná-li se o její poměr k oběma výše uvedeným, zaujímala významné postavení zejména v dobách probíhajících mezinárodních válečných konfliktů. Hraničním určovatelem jsou zde osoby, které vykonávají faktickou, rozhodující moc nad danou společností, což má svůj význam, je-li třeba kontrolovat, zda členové vedení dané společnosti nejsou příslušníky nějakého nepřátelského státu.⁸⁹

Princip kontroly se jako v jednom z prvních objevuje v rozhodnutí britské Sněmovny lordů z roku 1916 ve věci dvou britských společností, přičemž na straně žalující stála společnost jejíž kapitál byl vlastněn až na výjimky německými společnostmi a osobami s bydlištěm v Německu. Žalovaný namítal, že nemůže plnit svou povinnost plynoucí ze směnky z důvodů, které stanovoval zákon o zákazu obchodování s nepřítelem, protože žalobce je anglickou

⁸³ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 81.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž, s. 84.

⁸⁶ Tamtéž, s. 87.

⁸⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 123.

⁸⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 82.

⁸⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 123.

společností pouze formálně. Sněmovna lordů s tímto argumentem souhlasila a uvedla, že nepřátelský charakter lze dovodit, pokud faktickou kontrolu vykonávají osoby, které mají sídlo v nepřátelské zemi.⁹⁰

V českém právu se tato teorie objevuje také, ovšem pouze v rovině cizineckého práva⁹¹ ačkoli odborná literatura považuje tento princip za nepřijatelný i v této oblasti. Avšak v dílčích oblastech, kde je dán zájem na tom, aby takovou činnost vykonávali pouze státní příslušníci, například obchod s vojenským materiálem, může najít své uplatnění.⁹²

2.2.6. Kombinovaný princip

Jak již vyplývá z názvu, jedná se o kombinaci různých přístupů ke kolizní problematice, a to o kombinaci inkorporační teorie a teorie sídla. Inkorporační teorie ve své klasické podobě bývá v jednotlivých národních právních řádech určitým způsobem modifikována ve prospěch států, kde má daná společnost faktické sídlo.⁹³

Objevuje se například v Itálii, Španělsku nebo Rusku a jedná-li se o české právní prostředí, lze seznat takovou modifikaci v rámci problematiky přeshraničního přemístění sídla.⁹⁴

2.3. Právní úprava osobního statutu společnosti v českém právním řádu

2.3.1. Výchozí a související právní úprava

V právu EU ani v pro Českou republiku závazných mezinárodních smlouvách se v současné době nesetkáme s obecnými pravidly pro otázku určení osobního statutu,⁹⁵ respektive v právu EU ano, ale pouze v rámci právní úpravy unijních nadnárodních forem právnických osob, jakými jsou Evropské hospodářské zájmové sdružení,⁹⁶ Evropská společnost⁹⁷ a Evropská družstevní společnost.⁹⁸

⁹⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 81.

⁹¹ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 123.

⁹² PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 97.

⁹³ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 123.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ WELLER, Marc-Philippe, THOMALE, Chris. In: BASEDOW, Jürgen a kol. *Encyclopedia of private international law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017, str. 408.

⁹⁶ Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985, o evropském hospodářském zájmovém sdružení, Úř. věst. L 199, 31. červenec 1985; Zákon č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001, o statutu evropské společnosti. Úř. věst. L 294, 10. listopad 2001; Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ Nařízení Rady (ES) 1435/2003 ze dne 22. července 2003, o statutu Evropské družstevní společnosti. Úř. věst. L 207, 18. srpna 2003; Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Není možné vycházet z Nařízení Řím I. Důvodem pro vyloučení z jeho působnosti je převaha osobního statutu nad smluvním, a navíc taková ujednání povahově neodpovídají smluvním obligačním poměrům.⁹⁹

Výchozím právním předpisem pro vnitrostátní úpravu MPS v České republice je ZMPS, který nahradil dosavadní zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPSaP). K tomuto novému zákonu se přistoupilo z důvodu rekonstrukce soukromého práva, tedy vydání nového občanského zákoníku a také zákona o obchodních korporacích, díky níž se stávající právní úprava i s ohledem na vývoj právní úpravy Evropské unie stala zastaralou.

Skutečnost, že pro mezinárodní soukromé právo je stěžejní předpis ryze vnitrostátní povahy se nijak nevymyká obvyklému stavu v zahraničí, protože, jak uvádí literatura, onen mezinárodní prvek v mezinárodním právu soukromém netkví v charakteru právních norem, nýbrž v charakteru právních poměrů, kterými se takové normy zabývají.¹⁰⁰

Osobní statut společnosti se dnes určuje dle znění ustanovení § 30 odst. 1 ZMPS. Před účinností tohoto zákona upravovalo právo rozhodné pro posouzení právní osobnosti a způsobilosti k právním jednáním a vnitřních poměrů právnické osoby ustanovení § 22 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen ObchZ), které taktéž vycházelo z inkorporační zásady,¹⁰¹ ovšem tato právní úprava byla určena pouze pro podnikatelské subjekty.¹⁰²

Zaměříme-li se na obě ustanovení, tedy na ustanovení staré právní úpravy v § 22 ObchZ a aktuální znění § 30 ZMPS, lze si povšimnout, že stará právní úprava užívá pojmu založení jiné než fyzické zahraniční osoby a ta stávající hovoří o vzniku dané právnické nebo osoby jiné než fyzické. Tento rozdíl má svůj význam právě s ohledem na již zmiňovanou dvoufázovost zřizování právnických osob.

Ve vztahu k předcházející právní úpravě je také zajímavé, že ačkoli tehdejší ZMPSaP obsahoval řešení otázky osobního statutu osob a skutečně ve svém § 3 hovořil obecně o „osobách“, starý obchodní zákoník aplikaci tohoto ustanovení na právnické osoby v diskutovaném ustanovení § 22 ObchZ vylučoval, protože úprava starého obchodního zákoníku se považovala za tzv. *lex specialis* ve vztahu k ZMPSaP.

⁹⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 65.

¹⁰⁰ BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*, s. 3.

¹⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, obecná část, s. 55 [online]. Justice.cz, [cit. 25. prosince 2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZMPS.pdf>

¹⁰² BŘICHÁČEK, Tomáš. In: *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, s. 186–187.

Dle první věty odstavce třetího § 30 ZMPS je možné založit právnickou osobu se sídlem v České republice pouze dle českého právního řádu. Ve druhé větě se ustanovení dotýká problematiky přeshraničního přemístění sídla, která bude obsahem další kapitoly.

2.3.2. Doplnující výklad k pojmu „jiná než fyzická osoba“

Z této formulace vyplývá, že se musí jednat o osobu, přičemž, osobou je dle českého právního řádu osoba fyzická, nebo osoba právnická.

Aby se zajistila plynulost obchodního styku, musela právní úprava ZMPS reagovat na související zahraniční právní úpravu. Existují právní řády, podle kterých je možné zřídit také takové útvary, které sice na jedné straně svou povahou neodpovídají právnickým osobám, ale i tak se jim přiznává způsobilost vlastním jménem právně jednat a následně také vystupovat před soudy. Proto použil zákonodárce výrazu „jiná než fyzická osoba“, tedy aby jim přiznal právní způsobilost, jaká jim odpovídá dle právního řádu svého vzniku.¹⁰³

2.3.3. Subsidiární kolizní norma

Hovoříme-li o subsidiární kolizní normě, mívá se jí ustanovení § 30 odst. 2 ZMPS, podle kterého ... „*pro vázanost takové osoby (jiné než fyzické) z běžných jednání stačí, je-li k nim způsobilá podle právního řádu platného v místě, v němž bylo takové jednání učiněno.*“

Subsidiární povaha tohoto ustanovení spočívá v jeho aplikovatelnosti pro případ zachování platnosti právního jednání v případě, kdy předpoklady dle § 30 odst. 1 ZMPS nejsou naplněny. Díky této podpůrně působící normě bude právní úkon tedy platný a osoba jím bude vázána, byla-li k němu způsobilá dle právního řádu místa (*lex loci actus*).

Dle důvodové zprávy je ústředním bodem této úpravy též zájem na zachování platnosti a účinnosti právních jednání s ohledem na vůli jednajících subjektů, který úzce souvisí se zachováním bezpečnosti a plynulosti obchodního styku.¹⁰⁴ Tato tendence zajistit platnost právního jednání při splnění i jen této zcela minimální podmínky odpovídá i ustanovení § 574 občanského zákoníku, dle které je třeba „*na právní jednání hledět spíše jako platné než na neplatné.*“¹⁰⁵

¹⁰³ Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., obecná část, s. 56.

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., obecná část, s. 43 a 55.

¹⁰⁵ KUČERA, Zdeněk. Rekodifikace českého mezinárodního práva soukromého. *Obchodní právo: Časopis pro obchodně právní praxi* [online databáze], 2013, č. 4 [cit. 20. listopadu 2023], s. 124. Dostupné z: databáze aspi.cz.

3. Zahraniční právnická osoba

3.1. Obecný výklad

Osobní statut společnosti je nutné odlišit od právní úpravy, jež se týká určité kategorizace na společnosti české a zahraniční. Z tohoto vyplývá potřeba rozlišovat mezi kolizněprávní problematikou a problematikou cizineckého práva.

Normy cizineckého práva jsou ojedinělým případem přímých norem vnitrostátního původu.¹⁰⁶ Jedná se tedy o normy hmotněprávní povahy, které mohou být aplikovány bezprostředně, bez předchozí aplikace kolizních norem.¹⁰⁷ Výchozím ustanovením této právní úpravy je § 26 ZMPS, který definuje pojem cizince a zahraniční právnické osoby a zakotvuje jejich postavení v soukromoprávních poměrech.

3.2. Státní příslušnost společností

Hovoříme-li o státní příslušnosti, je nutné ihned zkraje uvést, že tento pojem je možné chápat ve dvou rovinách, které není moudré navzájem směšovat. Jedná se o pojetí státní příslušnosti ve smyslu kolizních norem a dále ve smyslu norem cizineckého práva.

3.2.1. Státní příslušnost ve smyslu kolizních norem

Státní příslušnost v kolizněprávním smyslu vyjadřuje příslušnost ke státu, jehož právní řád je pro posuzování základních právních otázek pojících se s konkrétní společností rozhodný. Státní příslušnost společnosti upravuje česká právní úprava jako takový rozhodný právní řád, podle něhož daná „jiná než fyzická osoba“ vznikla (srov. § 30 odst. 1 ZMPS).

Dle odborné literatury nemá státní příslušnost v kolizněprávním smyslu oporu v české právní úpravě, protože v tomto pojetí odpovídá spíše osobnímu statutu.¹⁰⁸

3.2.2. Státní příslušnost v rovině cizineckého práva

Státní příslušností ve smyslu cizineckého práva se na druhé straně rozumí určení, zda se bude konkrétní společnost posuzovat jako společnost tuzemská nebo zahraniční, což je významné s ohledem na skutečnost, že v určitých aspektech předvídá zákon pro tyto osoby oproti těm tuzemským tzv. cizinecký režim.¹⁰⁹

Česká právní úprava definuje zahraniční právnickou osobu jako osobu, jejíž sídlo se nenachází na území České republiky (srov. § 26 odst. 1 ZMPS). Obdobně se vyjadřuje i § 3024 NOZ podle něž se za zahraniční osobu považuje „právnická osoba se sídlem mimo území České

¹⁰⁶ ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo, veřejné, soukromé, obchodní*. s. 261.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 259.

¹⁰⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. s. 34.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 34.

republiky“. Oproti osobnímu statutu zde tedy nehraje roli právní řád vzniku společnosti, nýbrž její sídlo.¹¹⁰

Postavení osob v rovině cizineckého práva má svůj význam s ohledem na skutečnost, že český právní řád stanoví například pro podnikání zahraničních osob v určitých otázkách právní režim odlišný od režimu podnikání osob českých. Právní úpravu v této souvislosti nalezneme již v čl. 26 LZPS, dle které sice na jedné straně má každý právo podnikat či provozovat jinou hospodářskou činnost, avšak na druhé straně může zákon pro výkon takové činnosti stanovit úpravu odlišnou pro zahraniční osoby.¹¹¹

Dle výše uvedeného ustanovení § 26 ZMPS mají dle odstavce druhého cizinci a zahraniční právnické osoby v „*oblasti svých osobních a majetkových práv*, není-li stanoveno jinak, *stejná práva a stejné povinnosti jako státní občané České republiky a české právnické osoby*“. V odstavci třetím je poté nastaven určitý korektiv pro případ, kdy některý cizí stát nakládá „*se státními občany České republiky a s českými právnickými osobami jinak než se svými občany a právnickými osobami*“. V takovém případě může Ministerstvo zahraničních věcí po dohodě s příslušnými orgány až na zvláštní případy rozhodnout, že se odstavec 2 nepoužije.

3.3. Sídlo jako kritérium státní příslušnosti právnické osoby

Ačkoli ZMPS i občanský zákoník, jak již bylo uvedeno výše, hovoří o sídle právnické osoby, dále tento pojem nijak nerozvádí a jeho legální definici v žádném právním předpisu nenajdeme. Právní nauka obecně rozlišuje mezi sídlem formálním a materiálním.

Východiskem teorie formálního sídla je, že sídlem právnické osoby je sídlo zapsané v příslušném veřejném rejstříku. Pokud by nastal případ, že by se sídlo uvedené v zakladatelském právním jednání a sídlo zapsané ve veřejném rejstříku neshodovalo, má opět přednost sídlo zapsané ve veřejném rejstříku.¹¹²

Naopak teorie materiálního sídla vychází z myšlenky, že sídlem je takové sídlo, které je skutečným těžištěm činnosti konkrétní právnické osoby.¹¹³

V kontextu státní příslušnosti právnických osob je třeba pro účely cizineckého práva určit, jaké sídlo měl zákonodárce na mysli. Odborná literatura se shodně vyslovuje ve prospěch

¹¹⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*. s. 124.

¹¹¹ MORAVEC, Ondřej. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, 1. aktualizace [cit. 12. března 2024] čl. 26, marg. 129. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹¹² LASÁK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 525.

¹¹³ Tamtéž.

formálního sídla¹¹⁴ a dále též důvodová zpráva k občanskému zákoníku hovoří o pojetí sídla, které je vlastní evropskému právu obchodních společností a kde má význam taktéž sídlo zapsané.¹¹⁵

3.4. Zahraniční entity v kontextu cizineckého práva

V kontextu ustanovení § 26 a § 30 ZMPS stojí za zmínku rozdílná dikce zákona. Zatímco § 30 odst. 1 ZMPS ve svém znění hovoří o *jiné než fyzické osobě*, a tím umožňuje poměrně pružně reagovat na potřeby praxe, ustanovení § 26 ZMPS hovoří výslovně o právnické osobě.

Problém ovšem může nastat v situaci, kdy zahraniční právní úprava zná i ony určité mezistupně mezi útvary s právní subjektivitou a útvary bez právní subjektivity, které česká právní úprava nezná. V tomto případě bude nutné vykládat toto ustanovení *largo sensu* tak, aby bylo schopné reagovat na pestrou škálu zahraničních právních úprav. P. Dobiáš se k této problematice výkladu pojmu zahraniční právnické osoby vyjadřuje tak, že *„je na místě interpretovat extenzivně, aby zahrnoval jiné než fyzické osoby.“*¹¹⁶

3.5. Související judikatura

Ačkoli se odpověď na tuto otázku zdá být poměrně jasná, vzhledem k četnosti, jakou se tato otázka objevuje v judikatuře, považuji za vhodné přidat krátkou poznámku k organizačním složkám zahraničních právnických osob. Výchozí judikaturou je usnesení Nejvyššího soudu z roku 1999,¹¹⁷ podle něhož organizační složka, ačkoli se zapisuje do obchodního rejstříku, není nositelkou právní subjektivity, tou je pouze zahraniční právnická osoba.¹¹⁸ Po účinnosti nového občanského zákoníku se Nejvyšší soud k této ustálené rozhodovací praxi svým rozsudkem znovu přihlásil¹¹⁹ a stejný výklad vyplývá i z nedávné judikatury.¹²⁰

¹¹⁴ KUČERA, Zdeněk. Obchodní společnosti ve vládním návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém. In ČERNÁ S.; ČECH P., (eds.). *Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám: právo společností – ohlédnutí za dvěma desetiletími účinnosti obchodního zákoníku*. s. 135.

¹¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., zvláštní část, str. 73.

¹¹⁶ DOBIÁŠ, Petr. In: DOBIÁŠ, Petr a kol.: *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 128.

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 1999, sp. zn. 20 Cdo 2380/98.

¹¹⁸ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 10.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 3978/2011 (č. 24/2014 Sb. rozh. civ.)

¹²⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 11. 2022, sp. zn. 6 Cmo 100/2022.

4. Přeshraniční přemístění sídla společnosti

4.1. Úvodní výklad

Přeshraniční přemístění sídla je tématem, který, jak již naznačilo shora uvedené, má úzkou souvislost s problematikou osobního statutu.

Vychází-li právní úprava konkrétního státu z inkorporačního principu, je možné přemístit sídlo společnosti, která zde byla platně zřízena, do jiného státu, aniž by bylo zasaženo do její kontinuity a identity¹²¹ za předpokladu, že právní řád tohoto státu vychází z inkorporačního principu taktéž.

Princip sídla ve své podstatě toto kontinuální přeshraniční přemístění sídla neumožňuje. Jediným způsobem přemístění je zrušení a likvidace společnosti v domovském státě s tím, že společnost bude znovu zřízena dle právních předpisů státu, na jehož území se má sídlo nacházet.

Tyto principy však ve své ryzí podobě v aktuálních právních úpravách ve světě nenajdeme. V praxi dochází k jejich vzájemnému překrývání, zejména, jedná-li se o členské státy Evropské unie, vlivem judikatury SDEU.¹²²

V rovině práva Evropské unie bychom donedávna nenašli obecný právní předpis, který by upravoval přeshraniční přemístění sídla plošně. Výslovná právní úprava existovala pouze ve vztahu ke třem unijním právnickým osobám, tedy evropské společnosti, evropskému hospodářskému zájmovému sdružení a také evropské družstevní společnosti.

Nelze říci, že by Evropská unie tuto problematiku zcela přehlížela. Obecnou úpravou přeshraničního přemístění sídla se příslušné orgány zabývaly, ale návrh nakonec nebyl předložen.¹²³ Ačkoli judikatura SDEU je významným nástrojem pochopení této problematiky, z důvodu zajištění právní jistoty a předvídatelnosti práva pro jeho adresáty, bylo podle mého názoru přijetí jednotné a obecné právní úpravy potřeba.

Dne 27. listopadu 2019 byla přijata směrnice týkající se přeshraničního přemístění sídla a mimo jiné také fúze a rozdělení.¹²⁴ K její implementaci do vnitrostátních právních rádu členských států mělo dojít do 31. ledna 2023, ale v případě České republiky lhůta dodržena nebyla. Vládní návrh zákona je k dnešnímu dni stále v legislativním procesu, během kterého může dojít k přijetí legislativních změn. Protože není jisté, kdy legislativní proces dojde ke

¹²¹ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 120.

¹²² Tamtéž, s. 127.

¹²³ BŘICHÁČEK, Tomáš. In: *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*, s. 193.

¹²⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2019/2121 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice 2017/1132, pokud jde o přeshraniční přemístění sídla, fúze a rozdělení. Úř. věst. L 321, 12. prosince 2019 [online]. Eur-lex.europa.eu, [cit. 12. ledna 2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32019L2121>

zdárnému konci, považuji za vhodné zaměřit se na aktuální českou právní úpravu s tím, že kapitola věnující se právu Evropské unie se bude věnovat analýze podstatných změn, které očekávaná novela pravděpodobně přinese.

4.2. Systematika právní úpravy České republiky

Problematika přeshraničního přemístění sídla je v rámci české právní úpravy z podstatné části regulována ustanoveními § 138–143 NOZ a § 384a – 384p zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (dále jen ZPřem). Vzhledem k tomu, že tento zákon je ve vztahu k občanskému zákoníku *lex specialis*, bude mít v případě rozporu těchto dvou právních předpisů aplikační přednost. Dílčím způsobem se na právní úpravě podílí též § 30 odst. 3 ZMPS.

Občanský zákoník zakotvuje obecnou úpravu vycházející z principu volného pohybu právnických osob za předpokladu, že budou splněna související zákonná ustanovení. Za zdůraznění stojí, že zákon touto úpravou necílí pouze na přemístění z jiných členských států Evropské unie, popřípadě států EHP, ale na přemístění ze zahraničí obecně.

Vztah mezi těmito dvěma právními předpisy v tomto kontextu vyvolává diskuse a odborná literatura nepřináší jednoznačné řešení.¹²⁵ ZPřem přemístění sídla z třetích států neupravuje ani nezakazuje. Ale vzhledem k tomu, že česká právní úprava, jak již bylo uvedeno výše, vychází z inkorporačního principu, který v zásadě přeshraniční přemístění umožňuje, *nelze přiměřenou aplikaci tohoto zákona na přemístění sídla z třetích států striktně vyloučit*.¹²⁶

4.3. Přeshraniční přemístění sídla dle ZMPS

Zákon o mezinárodním právu soukromém se přeshraničnímu přemístění sídla věnuje v ustanovení § 30 odst. 3, podle něhož právnická osoba, jejíž sídlo se nachází na území České republiky, může být založena pouze dle českého právního řádu. Dle věty druhé, která by se s ohledem na ustanovení § 2 ZMPS mohla jevit jako nadbytečná, pak tímto „*není dotčena možnost přemístit do České republiky sídlo právnické osoby založené podle právního řádu cizího státu, která má sídlo v zahraničí, jestliže to umožňují mezinárodní smlouva, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo jiný právní předpis*“.

Důležitým prvkem tohoto ustanovení je skutečnost, že hovoří pouze o právnické osobě nikoliv již o „*jiné než fyzické osobě*“. Vyžaduje se, aby právnická osoba se sídlem v České republice byla založena na podkladě českého právního řádu. Věta druhá předmětného

¹²⁵ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 138, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹²⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 128.

ustanovení prolamuje výchozí pravidlo věty první, aby se tak vytvořil prostor pro případnou odlišnou právní úpravu. Ačkoli žádná mezinárodní smlouva v tomto kontextu ještě přijata nebyla, na úrovni Evropské unie je důležitá svoboda usazování a související předpisy sekundárního práva EU.

Důležité je, že tato úprava v ZMPS apriori nevylučuje, aby si zahraniční právnická osoba i po přemístění sídla do České republiky ponechala původní osobní statut umožňující-li to příslušné právní předpisy.¹²⁷

4.4. Přeshraniční přemístění sídla dle občanského zákoníku

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí, že „v *globalizujícím se světě nelze bránit přeshraničním změnám sídel právnických osob a zřizováním a přemísťováním jejich poboček*“.¹²⁸ V souladu s tímto postojem zákonodárce jsou předpoklady obecných ustanovení občanského zákoníku regulující přeshraniční přemístění sídla, ať ze zahraničí do České republiky nebo naopak, poměrně liberální. Právní úprava v souladu s principem svobody usazování neomezuje proces přemístění nutností splnění dalších předpokladů, které by vyplývaly například z mezinárodních smluv,¹²⁹ ale i tak stanoví určité limity.

Zákon zde však hovoří pouze o právnické osobě, nikoli již o osobě *jiné než fyzické* a příslušná ustanovení nelze vykládat extenzivně.¹³⁰

4.4.1. Přeshraniční přemístění sídla do České republiky

Obecnou úpravu přemístění sídla do České republiky ve vztahu k právnickým osobám, jejichž sídlo se nachází v zahraničí, najdeme v NOZ v ustanovení § 138, které zásadně připouští přemístění bez omezení a cílí nikoliv jen na právnické osoby z členských států Evropské unie, popřípadě zemí patřících do EHP.¹³¹

Zároveň je ale nutné si uvědomit, že z důvodů, které budou vysvětleny níže, se tato právní úprava bude vztahovat právě na právnické osoby, které nebudou splňovat podmínky dle ZPřem. Půjde tak hlavně o právnické osoby, jejichž sídlo je mimo EU nebo EHP,¹³² popřípadě právnické osoby se sídlem v EU nebo EHP, které nejsou obchodními korporacemi. Hovoří-li toto ustanovení o sídle, míní tím sídlo v jeho formálním smyslu.¹³³

¹²⁷PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 129; obdobně též DOBIÁŠ, P., In: *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*, s. 140.

¹²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., obecná část, str. 74.

¹²⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 129.

¹³⁰ Tamtéž, s. 129.

¹³¹ LASÁK, Jan. In: *Obchodní společnosti a družstva*, s. 227.

¹³² LASÁK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 529. obdobně LASÁK, Jan. In: *Obchodní společnosti a družstva*, s. 228.

¹³³ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 138, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Podmínkou přemístění sídla právnické osoby do České republiky je změna její právní formy na právní formu, která odpovídá české právní úpravě. V ustanovení § 138 NOZ se výslovně stanoví, že vnitřní právní poměry i ručení členů za dluhy právnické osoby se následně budou řídit tuzemskými právními předpisy. Zde je velice snadno seznatelná modifikace inkorporačního principu v českém právním prostředí ve prospěch principu sídla. Ačkoli se obecně považují spíše za zastánce inkorporačního principu, zde mám za to, že je určitý korektiv ve prospěch právní jistoty zapotřebí.

Při ohlédnutí do minulosti zjistíme, že předchozí právní úprava, konkrétně § 26 ObchZ vycházela ještě plně z principu inkorporačního. Související novela tedy rozhodně přinesla zásadní změnu¹³⁴ odpovídající právu Evropské unie i příslušné judikatuře SDEU.

Při zřizování a přemísťování poboček se dle ustanovení § 138-142 NOZ bude postupovat obdobně.

4.4.1.1. Limity přeshraničního přemístění sídla do České republiky

První výjimkou je předpoklad, že přemístění sídla připouští zahraniční právní řád státu, v němž se nachází sídlo dané právnické osoby. Toto právní připuštění přemístění sídla je nutno chápat v rovině obecné a dále speciální úpravy.

Možností přemístění ve smyslu obecné úpravy se míní skutečnost, že právní řád domovského státu neupravuje výslovný zákaz přemísťovat sídlo z jeho území do zahraničí.¹³⁵

V rovině speciální právní úpravy se jedná o situaci, ve které domovský stát v konkrétních situacích může takové přemístění zakázat, a to typicky z důvodu ochrany práv věřitelů z důvodu probíhajícího insolvenčního řízení. Přípustnost přeshraničního přemístění sídla je však v těchto případech nutné posuzovat individuálně.¹³⁶

Nastat může také situace, kdy právní řád domovského státu přemístění sídla do zahraničí neupravuje vůbec. V takovém případě nebude dle odborné literatury pravděpodobně takový krok možný, ačkoliv každý případ bude nutné posuzovat opět zvlášť.¹³⁷

Druhou výjimkou je skutečnost, že se nejedná o právnickou osobu zakázanou dle kogentního ustanovení § 145 NOZ,¹³⁸ a to ať již podle generální klauzule nebo zvláštních skutkových podstat.

¹³⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 130.

¹³⁵ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2023, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 138, marg. č. 5. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹³⁶ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 138, marg. č. 6. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹³⁷ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 138, marg. č. 7. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹³⁸ JANOŠEK, Vladimír. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 145, marg. č. 1. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

4.4.1.2. Podklady pro přeshraniční přemístění sídla do České republiky

Touto otázkou se zabývá § 138 NOZ ve svém druhém odstavci, když stanoví, že v první řadě musí daná právnická osoba podat návrh na zápis do příslušného veřejného rejstříku, přičemž „z povahy věci toto ustanovení dopadá na situace, kdy zahraniční právnická osoba nabývá v rámci přemístění sídla formu české právnické osoby, která se zapisuje do veřejného rejstříku“.¹³⁹

K tomuto návrhu musí být přiloženo rozhodnutí o zvolené právní formě české právnické osoby stejně jako českému právnímu řádu odpovídající zakladatelské právní jednání, které musí obsahovat minimálně název, sídlo a předmět činnosti dané právnické osoby, včetně statutárního orgánu, jeho prvních členů a způsobu jeho vytváření, neupravuje-li to přímo zákon (§ 123 NOZ).

4.4.1.3. Změna vnitřních právní poměrů

Třetí a poslední odstavec ustanovení § 138 NOZ upravuje zásadu platnou pro zahraniční právnické osoby, které přemístili své sídlo do České republiky. V jejím kontextu taková právnická osoba sice nezaniká, ale k okamžiku účinnosti přemístění se její vnitřní právní poměry řídí českým právním řádem. Od tohoto právního následku přemístění se není možné nikterak odchýlit, protože se jedná o kogentní ustanovení a odchýlení by bylo v rozporu s veřejným pořádkem v souladu s § 1 odst. 2 NOZ.

Dalším nezanedbatelným následkem spojeným s přemístěním sídla do České republiky je skutečnost, že „českým právním řádem se řídí i ručení jejích členů nebo členů jejích orgánů za dluhy právnické osoby, pokud vznikly po dni účinnosti přemístění sídla do tuzemska“,¹⁴⁰ tedy *a contrario*, jedná-li se o dluhy, které vznikly ještě před účinností přemístění sídla do České republiky, bude se právní režim ručení za takové dluhy řídit právním řádem státu, kterým se taková právnická osoba řídila ještě před přemístěním svého sídla do tuzemska.

3.4.2. Přeshraniční přemístění sídla do zahraničí

Právní úprava občanského zákoníku ve vztahu k přemístění sídla právnických osob z České republiky do zahraničí vychází z § 139 NOZ.

Obdobně zde platí, že tato obecná právní úprava občanského zákoníku upravuje přemístění sídla jakékoliv právnické osoby do zahraničí obecně, nikoliv tedy pouze do zemí

¹³⁹ LASÁK, Jan. In: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* s. 532.

¹⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 138 odst. 3 věta druhá.

Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru.¹⁴¹ Takovou právní úpravu obsahuje ve vztahu k obchodním korporacím § 384f a násl. ZPřem.

Specifické požadavky kladené v rámci přemístění sídla do zahraničí mohou upravovat zvláštní právní předpisy.¹⁴²

4.4.2.1. Limity přeshraničního přemístění sídla do zahraničí

Základním předpokladem je soulad s veřejným pořádkem a zároveň takový postup musí připouštět právní řád státu, do něhož má být sídlo přemístěno.

Veřejný pořádek, jako první výjimka z obecného pravidla volného přemístění sídla do zahraničí, je pojem, který není a ani nemůže být legislativně definován. Důvodová zpráva vychází z pojetí, „že veřejný pořádek prostupuje celé právo a zahrnuje pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti“.¹⁴³ Odborná literatura označuje tento pojem za určitou autonomní kategorii, kterou lze vykládat vždy jen ve spojení s konkrétním ustanovením.¹⁴⁴ Přemístění sídla do zahraničí tak vzhledem k výše uvedenému není možné, jedná-li se o právnickou osobu, na jejíž činnost dohlíží české správní orgány, právnickou osobu veřejného práva¹⁴⁵ popřípadě právnické osoby, jež byly zřízeny zákonem.¹⁴⁶ Nepřípustné by z tohoto důvodu bylo také přemístění, *při kterém by byly obcházeny veřejnoprávní (například daňové) povinnosti*.¹⁴⁷

Druhou výjimkou je přípustnost dle zahraničního právního řádu, přičemž pokud je takové přemístění podle tamní právní úpravy možné, je nutné dále zkoumat za jakých podmínek. Dají se očekávat obdobné standardy jako u české právní úpravy. Skutečnost, zda je možné dle konkrétní zahraniční právní úpravy sídlo přemístit, prokazuje v rámci soudního řízení právnická osoba.

Návrh na zápis změny do příslušného veřejného rejstříku „*musí být doložen listinami o skutečnostech, které mají být do veřejného rejstříku zapsány, a listinami, které se zakládají do sbírky listin v souvislosti s tímto zápisem*“.¹⁴⁸ Zdá se být logické, že přípustnost přemístění

¹⁴¹ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 139, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴² JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 139, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., zvláštní část, s. 32.

¹⁴⁴ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 1, marg. č. 67. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴⁵ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 139, marg. č. 6. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴⁶ LASÁK, Jan. In: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. s. 536.

¹⁴⁷ LASÁK, Jan. In: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. s. 536.

¹⁴⁸ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů, § 19.

sídla by měla být doložena veřejnými listinami vyhotovenými orgány státu, do něhož má být sídlo přemístěno, což vyplývá i z odborné literatury.¹⁴⁹ Na druhé straně nepřipustnost přemístění sídla do zahraničí pro rozpor s veřejným pořádkem by měl prokazovat soud, jež vede příslušný veřejný rejstřík.

4.4.2.2. Ochrana třetích osob

K ochraně třetích osob, tedy k ochraně subjektů, které mohou být přemístěním sídla právnické osoby do zahraničí dotčeny na svých právech, upravuje NOZ v ustanovení § 140 dané právnické osobě určité povinnosti.

Právnická osoba musí záměr zveřejnit alespoň tři měsíce před předpokládaným datem přemístění v Obchodním věstníku,¹⁵⁰ a to s uvedením adresy nového sídla a právní formy. Dnem předpokládaného přemístění se míní okamžik nabytí účinnosti přemístění sídla dle daného zahraničního právního předpisu.¹⁵¹

Věřitelé této právnické osoby mají poté právo ve lhůtě dvou měsíců od zveřejnění požadovat zajištění svých nesplatných pohledávek, pokud by došlo přemístěním ke zhoršení jejich dobytnosti.

Přitom je nutné mít na paměti, že pouze existence nesplacené pohledávky neznamena vznik práva na dostatečné zajištění, jak ostatně vyplývá již z komentovaného ustanovení. Smyslem této úpravy je zajistit věřitelům dosavadní dobytnost pohledávek, a nikoliv již jejich postavení v rámci daného právního vztahu posilovat. K samotnému zajištění může dojít buď v rámci dohody mezi smluvními stranami a v případě, že k ní nedojde, určí zajištění soud.

4.4.2.3. Ochrana členů právnické osoby

Vzhledem k tomu, že přeshraniční přemístění sídla je závažným zásahem do běžného života společnosti, umožňuje zákon členu právnické osoby, který s přemístěním sídla nesouhlasil, ukončit členství v právnické osobě ke dni účinnosti přemístění,¹⁵² tedy zápisu adresy do příslušného veřejného rejstříku,¹⁵³ ačkoli okamžik ukončení členství je možné určit dohodou i jinak.¹⁵⁴ Na vyjádření nesouhlasu zákon vztahuje obecné požadavky právního

¹⁴⁹JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 139, marg. č. 10. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁵⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 3018.

¹⁵¹JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 141, § 140, marg. č. 2. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁵² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 141 odst. 1.

¹⁵³ Tamtéž, § 142.

¹⁵⁴ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 141, marg. č. 2. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

jednání, které tak musí být dostatečně určité, srozumitelné, aby bylo možno seznat vůli jednajícího. Důležité je, že pouhé hlasování nepostačuje.¹⁵⁵

S ukončením členství souvisí i, má-li na něj člen, který ukončuje své členství právo, vypořádání, které musí být provedeno ke dni účinnosti přemístění. „*Poskytnutí vypořádání členovi by v takovém případě mělo být podmínkou provedení zápisu přemístění adresy do příslušného veřejného rejstříku*“.¹⁵⁶ Dá se usuzovat, že toto ustanovení nebude svou povahou kogentní a nejzazší termín vypořádání může být ujednáním upraven i jinak. Za splnění tohoto závazku však členové statutárního orgánu ručí.¹⁵⁷

4.4.2.4. Ručení za dluhy vzniklé před účinností přemístění sídla

Ručení za dluhy, ať už peněžité nebo nepeněžité, které vznikly před účinností přemístění sídla do zahraničí, zůstává zachováno,¹⁵⁸ a to bez ohledu na jejich splatnost.¹⁵⁹

4.5. Poznámka autora k úpravě přeshraničního přemístění sídla v NOZ

Ačkoli se právní úprava přeshraničního přemístění sídla může zdát na první pohled kusá, je nutné si uvědomit, že se jedná o obecnou, chcete-li podpůrnou právní úpravu, na kterou mohou navazovat speciální právní předpisy. Tato úprava si klade za cíl poskytnout pro přemístění sídla základní právní rámec, který bude poskytovat dostatečně volný prostor, aby tak mohl pružně reagovat na související zahraniční právní úpravu.

4.6. Přeshraniční přemístění sídla dle zákona o přeměnách

Legální definice zahraniční právnické osoby vychází z § 59b odst. 3 ZPřem, podle níž se jedná o jinou než fyzickou osobu řídící se právem členského státu jiného než je ČR jejíž sídlo, skutečné sídlo nebo hlavní provozovna je ale umístěna v rámci EU nebo EHP.¹⁶⁰

Jako speciální právní předpis ZPřem podrobným způsobem upravuje jako jednu z forem přeshraniční přeměny¹⁶¹ přemístění zahraniční právnické osoby do České republiky a české

¹⁵⁵JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 141, marg. č. 1. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁵⁶ JANŮ, Petr. In: *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání, 2. aktualizace [cit. 22. prosince 2023], § 141, marg. č. 3. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁵⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 141 odst. 1 věta třetí.

¹⁵⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 141 odst. 2.

¹⁵⁹ LASÁK, Jan. In: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. s. 543.

¹⁶⁰ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 3 odst. 1.

¹⁶¹ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 1 odst. 2.

společnosti nebo družstva do jiného členského státu EU nebo EHP, a to, aniž by došlo k jejich zániku a vzniku jako nové právnické osoby.¹⁶²

4.6.1. Přemístění sídla do České republiky

Přeshraniční přemístění sídla je spolu s přeshraniční fúzí, rozdělením a převodem jmění jednou z možných forem přeshraniční přeměny,¹⁶³ upravenou v rámci ustanovení § 384a – 384e ZPřem.

Základní podmínkou pro přemístění sídla zahraniční právnické osoby do České republiky je skutečnost, že to nezakazují právní předpisy místa státu, v němž se aktuálně její sídlo nachází. Pro případ, že se osobní statut této právnické osoby řídí jiným právním řádem, než je právní řád místa sídla, musí takový krok umožňovat i právní řád státu, jímž se řídí její vnitřní právní poměry.

Druhou takovou podmínkou je změna právní formy na společnost českou, jejíž vnitřní právní poměry se budou řídit českým právním řádem. Přemístěním sídla do České republiky se tak zasáhne do osobního statutu.

Překážkou pro tuto formu přeměny je i zde skutečnost, že se právnická osoba ocitá v likvidaci nebo zahájení insolvenčního či obdobného řízení ve kterémkoli členském státě.¹⁶⁴

4.6.2. Přemístění sídla do zahraničí

Přeshraniční přemístění sídla z České republiky do zahraničí, opět bez nutnosti jejího zániku a vzniku jako nové právnické osoby, upravují ustanovení § 384f – 384p ZPřem. V kontextu přeshraničního přemístění v tomto směru, tedy přemístění vně České republiky, je nutné rozlišovat mezi dvěma situacemi.

První z nich je, že *„osobní statut jakož i právní forma takové společnosti se i po přemístění sídla do zahraničí nadále řídí českým právním řádem, nestanoví-li něco jiného právní řád státu, do něhož společnost přemísťuje své sídlo“*.¹⁶⁵

Druhou zákonem upravovanou možností je změna právní formy na takovou, kterou uznávají právní předpisy členského státu, do kterého má česká společnost své sídlo přemístit, nezakazují-li to příslušné zahraniční právní předpisy.¹⁶⁶

V obou těchto zákonem přípustných situacích se dle § 384g ZPřem přiměřeným způsobem použijí ustanovení ZPřem upravující změnu právní formy, vyjma taxativně

¹⁶² Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 384a a §384f.

¹⁶³ Tamtéž, § 59a odst. 1.

¹⁶⁴ Tamtéž, § 384c.

¹⁶⁵ Tamtéž, § 384f odst. 1.

¹⁶⁶ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 384f odst. 2.

vyjmenovaných paragrafů, čímž se dosáhne stejného stupně ochrany věřitelů, společníků, členů či jiných oprávněných osob, kterou zákon upravuje při změně právní formy.¹⁶⁷

Má-li právnická osoba, která „*podléhá doзору nebo dohledu správního orgánu nebo České národní banky*“, záměr přemístit své sídlo do zahraničí, je k takovému přemístění nutný souhlas tohoto orgánu, není-li stanoveno jinak.¹⁶⁸

Limitem pro přemístění sídla do zahraničí je opět likvidace příslušné české společnosti nebo probíhající insolvenční řízení.¹⁶⁹

Ustanovení ZPřem se užití analogicky též ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla států mimo Evropskou unii či Evropský hospodářský prostor, neupravuje-li zákonný postup sám občanský zákoník.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k bodu 484 [cit. 3. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁶⁸ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 384h.

¹⁶⁹ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 384i.

¹⁷⁰ LASÁK, Jan. In: *Obchodní společnosti a družstva*, s. 229, ve spojení s PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 131.

5. Společnosti v kontextu práva Evropské unie

5.1. Obecný výklad

Česká republika se s účinností od 1. 5. 2004 stala spolu s dalšími státy střední a východní Evropy členem Evropské unie a její právní režim je tak pro ni závazným.

Prameny práva EU lze dělit na primární a sekundární. Primárním právem jsou zakládací smlouvy a smlouvy je revidujícího, měnícího a doplňujícího charakteru. Sekundární právo je tvořeno nařízeními, směrnicemi, rozhodnutími a nemalý význam zaujímají i doporučení a stanoviska.¹⁷¹

V době, kdy právo Evropské unie otázku osobního statutu neboli rozhodného práva obchodních společností, které se ocitají ve vztazích obsahujících mezinárodní prvek, výslovně neupravoval, byla v tomto ohledu velice významná právní regulace svobody usazování a s tím související judikatura SDEU.¹⁷² Právě svoboda usazování, jež úzce souvisí s principem volného pohybu osob, je jednou ze čtyř základních svobod, jež tvoří podstatu jednotného vnitřního trhu Evropské unie.¹⁷³

Výjimku z výše uvedeného, tedy že právo Evropské unie se blíže nezabývá otázkou rozhodného práva včetně přeshraničního přemístění sídla obchodních společností, byla přímo použitelná úprava evropských nadnárodních forem společností.

5.2. Svoboda usazování v primárním právu Evropské unie

Svoboda usazování neboli právo usazování, jak jej podle mého názoru výstižněji označuje Smlouva o fungování Evropské unie (dále jen SFEU), je téma neobyčejně široké, a z tohoto důvodu se text této práce omezí pouze na otázku osobního statutu a přeshraničního přemístění sídla.

Svoboda usazování je upravena články 49-55 SFEU. Zaměříme-li se na příslušnou judikaturu SDEU, zjistíme, že ten jej chápe jako „každé opatření, které umožňuje nebo jen usnadňuje přístup do jiného členského státu ... a výkon hospodářské činnosti tím, že umožňuje účinnou účast subjektů na hospodářském životě uvedeného členského státu, a to za stejných podmínek, jako jsou podmínky vztahující se na vnitrostátní subjekty.“¹⁷⁴

¹⁷¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 25.

¹⁷² PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 131.

¹⁷³ STAVINHOVÁ, Pavla. Svoboda usazování společností. *Právní rádce*, 2006, roč. 14, č. 9 s. 22-30 ve spojení s PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 131.

¹⁷⁴ BRÍŽA, Petr. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 80 ve spojení s Rozsudkem ze dne 13. prosince 2005, *Landgericht Koblenz v. SEVIC Systems AG*, C-411/03 (v el. sb. rozh.), bod 18.

Z hlediska právní teorie je možné svobodu usazování dělit do dvou jejích základních forem, a to na primární a sekundární.

Jako primární svobodu usazování rozumíme případ, kdy státní příslušník jednoho členského státu zřídí či přesune centrum své činnosti z jednoho členského státu Evropské unie do druhého.¹⁷⁵ Hovoříme zde o skutečném usazení v jiném členském státu Evropské unie, jehož účelem je trvalé provozování určité činnosti.

Na druhé straně, sekundární svoboda usazování představuje situaci, při které se členský stát, ve kterém probíhá provozování hlavní činnosti nemění, ale k zahájení přeshraničního podnikání dochází zřízením nového subjektu. Základními formami jsou zastoupení, pobočky a dceřiné společnosti.¹⁷⁶

Nic nebrání tomu, aby zejména právnické osoby byly usazeny na území více členských států.¹⁷⁷

Výchozí premisou je, že máme-li společnost založenou dle práva některého ze členských států Evropské unie, které mají zároveň své formální sídlo, ústřední správu nebo hlavní provozovnu uvnitř Unie, jsou až na výjimky zakázána jakákoli omezení svobody usazování na území jiného členského státu.

Svoboda usazování, jak ji zakotvuje ustanovení č. 49 SFEU, „zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení podniků, zejména společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce, za podmínek stanovených pro vlastní státní příslušníky právem země usazení, nestanoví-li kapitola o pohybu kapitálu jinak“. Tento zákaz omezení se vztahuje i na výše uvedené sekundární usazování.

Svoboda usazování tedy představuje právo občana členského státu Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska a výše specifikované společnosti vykonávat samostatnou výdělečnou činnost na území jiného členského státu, a to za stejných podmínek, které jsou stanoveny pro tamní občany a společnosti.¹⁷⁸

Jak již bylo naznačeno, neznamená to, že by svoboda usazování nemohla být omezena nikdy. Ustanovení čl. 52 SFEU upravuje specifické situace, které mohou odůvodnit přijetí určitého omezujícího opatření. Jedná se o ochranu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti

¹⁷⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. Svoboda usazování obchodních společností a mezinárodní právo soukromé ve světle novějších rozhodnutí Evropského soudního dvora. *Právník* [online databáze], 2004, č. 12 [cit. 16. února 2024] s. 1161-1184. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁷⁶ HODÁL, Peter. ALEXANDER, Juraj. *Evropské právo obchodních společností*. Praha: Linde, 2005. s. 56.

¹⁷⁷ BŘÍZA, Petr. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 80.

¹⁷⁸ BŘICHÁČEK, Tomáš, JOSKOVÁ, Lucie. Volný pohyb služeb a svoboda usazování v českém právu. *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, č. 10 [cit. 12. února 2024], s. 352-360. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

a také ochranu zdraví. Pouze z těchto důvodů může být přijato omezující opatření a jen pokud se existence dostatečně závažného ohrožení prokáže.¹⁷⁹

V této souvislosti považuji za důležité zmínit tzv. Gebhardův test vycházející z judikatury SDEU.¹⁸⁰ Ten stanoví, že jsou-li dány naléhavé důvody obecného zájmu, je možné přijmout omezující opatření, pokud bude kumulativně splněno, že takové opatření bude sledovat naléhavé důvody veřejného zájmu a zároveň nebude uplatňováno diskriminačním způsobem. Opatření musí být způsobilé naplnit sledovaný cíl a zároveň nepřekračovat meze toho, co je pro jeho dosažení nezbytné.

Pojem společností je v kontextu svobody usazování chápán poměrně široce. Míni se jím „společnosti založené podle občanského nebo obchodního práva včetně družstev a jiné právnické osoby veřejného nebo soukromého práva s výjimkou neziskových organizací.“¹⁸¹

Ačkoli primární právo Evropské unie obecně nebývá považováno za přímou normu evropského mezinárodního práva soukromého, určité normy SFEU mají pro interpretaci kolizních norem svůj význam. Nejvýraznějším příkladem je výše uvedené ustanovení čl. 54, které vymezuje společnosti, na něž se vztahuje svoboda usazování. Na tuto otázku, tedy zda se skutečně jedná o kolizní normu, neexistuje v právní teorii jednotný názor, ale kolizněprávní dopady tohoto ustanovení není možné zpochybňovat.¹⁸²

5.3. Související judikatura Soudního dvora Evropské unie

Jak již bylo uvedeno výše, jednotlivé právní řády členských států Evropské unie jsou ve vztahu k určování osobního statutu nejednotné. Teorie, na nichž jsou vystavěny, mají základ v rozdílných východiscích. Nejvýznamnějšími těmito přístupy k této problematice jsou teorie inkorporační, kterou uznává i český právní řád (s určitými odchylkami) a teorie sídla.

Hlavním rozdílem mezi nimi, zůstáváme-li v rovině přeshraničního přemístění sídla, je, že inkorporační teorie umožňuje přemístění se současným zachováním její právní subjektivity a důvod je zřejmý, rozhodné právo se nemění, protože je jím právo, dle něhož společnost vznikla. Dle teorie sídla však takový postup možný není.

¹⁷⁹ DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. Několik poznámek ke koncernovým přeshraničním fúzím kapitálových obchodních společností. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2009, č. 9 [cit. 12. února 2024], s. 248-254. Dostupné z: databáze beck-online.cz

¹⁸⁰ Rozsudek ze dne 28. ledna 1992, *Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano v. Reinhard Gebhard*, C-55/94 (v el. sb. rozh.).

¹⁸¹ Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění). Úř. věst. C 326/47, 26 října 2012 [online]. Eur-lex.europa.eu [cit. 4. února 2024], čl. 54. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_2&format=PDF

¹⁸² PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 25-26.

K hlubšímu pochopení této problematiky je třeba znát související judikaturu SDEU, a to ze zcela jednoduchého důvodu. Závěry, jež vyplývají z těchto rozsudků jsou *de facto* považována za unijní kolizní pravidla a z tohoto důvodu se promítají nejen do vnitrostátní legislativy členských států, ale samozřejmě také do příslušné rozhodovací praxe.¹⁸³

5.3.1. Daily Mail

Ihned zkraje bych ráda uvedla rozsudek ve věci *The Queen v Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust PLC*¹⁸⁴ z roku 1988. Jedná se o jeden z prvních rozsudků, týkajících se této problematiky.

Jádrem rozhodnutí bylo posouzení hranice toho, co ještě může být regulováno právem Evropské unie a co je již nutné ponechat vůli zákonodárců členských států.

Společnost Daily Mail and General Trust PLC usilovala o přemístění faktického správního sídla z Velké Británie do Nizozemska kvůli zdejšímu benevolentnějším daňovému režimu.

Velká Británie vycházela z inkorporačního režimu, takže s přemístěním v zásadě neměl být problém, ale dle tehdy platného zákona *Income and Corporation Taxes Act* z roku 1970 bylo podmínkou povolení správního úřadu. Příslušný finanční úřad však odmítl tento souhlas udělit, a tak se společnost obrátila na soud, který vznesl předběžnou otázku k SDEU.

Meritem věci bylo posoudit, zda je taková vnitrostátní právní úprava slučitelná se svobodou usazování. Tento rozsudek měl významný dopad, protože ačkoli se SDEU v minulosti přikláněl spíše k extenzivnímu výkladu svobody usazování, v případě Daily Mail učinil určitý krok zpět.

Dle vyjádření soudu jsou společnosti entity, které, na rozdíl od fyzických osob, vznikají na základě určitého právního řádu, a právě ten jim přiznává právní subjektivitu. V souladu s touto premisou bylo soudem dovozeno právo společnosti přemístit své ústřední sídlo v souladu se svobodou usazování pouze za podmínek, které ji stanoví právní řád státu, na základě něhož, došlo k jejímu vytvoření.

Došlo tedy ke konstrukci pravidla, že svobodu usazování, tak jak je upravena v rámci příslušných článků SFEU, nelze garantovat i v případě společností, a to z důvodu rozdílných právních úprav členských států.

¹⁸³ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 132.

¹⁸⁴ Rozsudek ze dne 27. září 1988, *The Queen v. HM Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust PLC*, C 81/87 (v el. sb. rozh.).

5.3.2. Centros

V případě Centros se SDEU zabýval předběžnou otázkou, zda je slučitelné s evropskými právními předpisy zamítnout zápis pobočky do rejstříku členského státu (Dánska), jejíž mateřská společnost má sídlo v jiném členském státu a byla založena v souladu s tamními právními předpisy (Velká Británie), ale nevykonává zde žádnou obchodní činnost. Oba státy ve svých právních úpravách vycházely z inkorporačního principu.¹⁸⁵

Dánské úřady byly toho názoru, že zjevný úmysl obejít vnitrostátní právní předpisy, který stěžovatelé nijak nezpochybňovali, je případem zneužití svobody usazování a Dánsko je tak oprávněno zamítnout zápis takové pobočky do rejstříku.

SDEU však byl toho názoru, že účelem právní úpravy svobody usazování je právě umožnit společnostem, které byly založeny podle práva některého z členských států, a mají sídlo, ústřední správu nebo hlavní provozovnu uvnitř Společenství, vykonávat činnost prostřednictvím zastoupení, pobočky nebo dceřiné společnosti v ostatních členských státech.

Dle úvahy soudu, pokud se „*státní příslušník členského státu, který si přeje založit společnost, rozhodne umístit ji v tom členském státu, jehož předpisy pro zakládání společností mu připadají méně omezující a založit pobočky v jiných členských státech, nepředstavuje sama o sobě zneužití práva usazování*“¹⁸⁶ a poukázal na případ Segers, jemuž se tato práce bude věnovat níže, podle něhož to, že společnost vykonává veškerou svou obchodní činnost v místě sídla pobočky, nepostačuje k prokázání zneužívajícího či podvodného jednání.

5.3.3. Überseering

Ve věci Überseering¹⁸⁷ šlo o posouzení předběžné otázky, zda společnost, která byla zřízena dle nizozemského práva a která přemístila své skutečné sídlo z Nizozemska do Německa, disponuje procesněprávní subjektivitou a může tak být účastníkem řízení před německými soudy, vezme-li se v úvahu, že předmětná německá právní úprava vychází z principu skutečného sídla.

SDEU v tomto rozsudku uvedl, že pokud je tu společnost, která byla založena podle práva některého ze členských států, na jeho území má také své statutární sídlo a využije svobody usazování, tak jak ji upravoval čl. 43 a 48 SES, dnes čl. 49 a 54 SFEU, v jiném členském státu, tak má tento členský stát povinnost respektovat způsobilost k právům a povinnostem, a tedy

¹⁸⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. Společnosti v mezinárodním právu soukromém – k novému vývoji v českém právu a právu Evropských společenství. *Právník*. 2002, č. 3, roč. 141, str. 339.

¹⁸⁶ Rozsudek ze dne 9. března 1999, *Centros Ltd v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen*, C-212/97 (v el. sb. rozh.), bod 27.

¹⁸⁷ Rozsudek ze dne 5. listopadu 2002, *Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*, C-208/00 (v el. sb. rozh.).

i způsobilost být účastníkem řízení v tom rozsahu, jaký této společnosti náleží dle práva jejího založení.

Toto rozhodnutí mělo významný dopad ve státech, jejichž právní úprava vycházela z principu sídla. Na druhé straně, zaměříme-li se na tuto problematiku z hlediska právních řádů založených na teorii inkorporační, lze takový závěr považovat za logický.

5.3.4. Inspire Art

V tomto případě¹⁸⁸ se jednalo o společnost Inspire Art založenou podle práva Velké Británie, která ale zamýšlela podnikat prostřednictvím své pobočky v Amsterdamu.

Spor se týkal ustanovení nizozemského zákona Wet op de Formeel Buitenlandse Vennootschappen, který společnostem, které byly založeny podle jiného práva než práva nizozemského a které zároveň vykonávaly svou činnost téměř nebo zcela v Nizozemsku, povinnosti nad rámec těch, které jim ukládal právní řád státu jejich založení. Mimo jiné šlo o povinnost uvádět firemní dodatek signalizující formálně zahraniční společnost.

Společnost Inspire Art byl v Nizozemsku registrována bez tohoto dodatku a z tohoto důvodu tamní obchodní komora podala žalobu.

Otázkou tedy bylo posouzení souladu takovéto vnitrostátní úpravy s právními předpisy Evropské unie.

SDEU věc uzavřel tím, že ustanovení předmětného zákona, která by vázala možnost společnosti, založené podle práva členského státu, zřídit si pobočku v jiném z členských států na splnění předpokladů požadovaných vnitrostátním právním předpisem pro zakládání společností, týkající se minimálního kapitálu a odpovědnosti společníků, odporují čl. 43 a 48 SES, dnes čl. 49 a 54 SFEU. Důvody založení společnosti v jiném členském státu ani skutečnost, že činnost je vykonávána z větší části ve státě usazení, nezasahují do její svobody usazování, ledaže by jí bylo prokázáno její zneužití.

Rozsudek ve věci Inspire Art se tedy na rozdíl od rozsudku ve věci Überseering, bezprostředně dotýkal i českého práva.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd*, C-167/01 (v el. sb. rozh.).

¹⁸⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 133.

5.3.5. SEVIC Systems

Rozsudek ve věci SEVIC Systems¹⁹⁰ je zcela zásadní rozhodnutí, které někteří autoři dokonce označili za poslední kamínek do pomyslné mozaiky kolizní úpravy společností v rovině evropského práva.¹⁹¹

Německá a lucemburská společnost usilovala o provedení fúze sloučením, ale byl jim odepřen zápis do německého obchodního rejstříku.

SDEU se zabýval otázkou, zda je v rozporu se svobodou usazování, pokud je zápis fúze sloučením plošně odepřen z toho důvodu, že příslušná německá právní úprava se dle § 1 odst. 1 UmwG¹⁹² vztahuje výslovně pouze na přeměny vnitrostátní.

SDEU věc uzavřel s tím, že přeshraniční fúze do svobody usazování spadají a zápis do příslušného rejstříku je možný, pokud společnosti, které se fúze účastní, mají sídlo na území některého ze členských států.

To ale neznamená, že by přeshraniční fúze nemohly být omezeny nikdy. I v tomto rozsudku SDEU uvedl, že mohou nastat okolnosti, za nichž členský stát může přijmout určitá opatření spočívající v rozdílném zacházení. Ty však musí sledovat dosažení legitimního cíle, být odůvodněny obecným zájmem a být v souladu s principem vhodnosti a přiměřenosti.

Za zmínku stojí také extenzivní výklad tohoto rozhodnutí, které se tak nebude vztahovat pouze na fúze, ale na veškeré přeměny společností.¹⁹³

5.3.6. Cartesio

Maďarský odvolací soud žádal SDEU mimo jiné o posouzení otázky, zda příslušná ustanovení SFEU o svobodě usazování brání členskému státu přijmout právní úpravu, která by bránila společnosti založené podle jejího práva, přemístit své sídlo do jiného členského státu (Itálie) se současným zachováním její identity, tedy aby stále byla považována za společnost podle maďarského práva. Takový postup maďarské právo totiž neumožňovalo.

SDEU ve svém rozhodnutí¹⁹⁴ uvedl, že současná právní úprava ES o svobodě usazování nikterak nebrání existenci právní úpravy, která by nedovolovala společnosti založené podle jejího práva, přemístit své sídlo do jiného členského státu a zároveň si zachovat svou identitu.

K tomuto rozsudku se vázaly jisté naděje, že by se soud mohl vyjádřit ve prospěch neslučitelnosti takové právní úpravy s právem ES. SDEU se však v této věci znovu odvolal na

¹⁹⁰ Rozsudek ze dne 13. prosince 2005, *Landgericht Koblenz v. SEVIC Systems AG*, C-411/03 (v el. sb. rozh.).

¹⁹¹ SIEMS, Mathias. SEVIC: Der letzte Mosaikstein im Internationalen Gesellschaftsrecht der EU? *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* [online databáze], 2006, č. 5 [cit. 9. února 2024], s. 135. Dostupné z: databáze beck-online.de.

¹⁹² Zákon č. 3210/1994 BGBl., německý zákon o přeměnách (Umwandlungsgesetz), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹³ PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 134.

¹⁹⁴ Rozsudek ze dne 16. prosince 2008, *Cartesio Oktató és Szolgáltatató bt*, C-210/06 (v el. sb. rozh.).

své rozhodnutí ve věci Daily Mail a sice, že taková právní regulace je plně v gesci členského státu. Výklad svobody usazování se ale i tak rozšířil. Bylo dovozeno právo společnosti přemístit své sídlo do jiného státu, pokud zároveň dojde ke změně rozhodného práva tak, aby bylo v souladu s právní úpravou státu nového sídla, přičemž domovský stát nemůže takovému postupu bránit. Dále stanoví možnost přeměny společnosti na společnost dle vnitrostátního práva jiného členského státu, pokud ten takový postup dovoluje.

Rozsudek se promítl do české právní úpravy procesu přemístění sídla zejména novelou zákona o přeměnách provedenou zák. č. 355/2011 Sb.¹⁹⁵ Tím byly v českém právním prostředí posíleny prvky principu sídla.¹⁹⁶ Novela byla inspirována také čl. 8 nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. 10. 2001 o statutu evropské společnosti.¹⁹⁷

5.3.7. VALE Építési

Z hlediska skutkového se zde jednalo společnost VALE Construzioni se sídlem v Itálii, která podala návrh na výmaz ze zdejšího rejstříku s tím, že své sídlo přemístí do Maďarska.

V této věci již nešlo o zachování italského osobního statutu. Společnost VALE Építési, již jako společnost založená dle maďarského práva, která splatila základní kapitál v souladu se zdejšími předpisy, požádala o zápis do maďarského obchodního rejstříku s uvedením, že VALE Construzioni je její právní předchůdkyní. Soud však odmítl zápis provést odkazem na právní úpravu, podle níž může být do maďarského obchodního rejstříku jako předchůdkyně zapsána pouze společnost maďarská.

SDEU ve svém rozsudku dovodil,¹⁹⁸ že takový postup není v souladu se svobodou usazování. Jedná-li se o společnost založenou dle práva některého ze členských států a právní úprava členského státu, do něž se společnost přemísťuje, povoluje vnitrostátní přeměny, tak je zásadně povinen připustit i přeměnu zahraniční, a to ve stejném rozsahu.¹⁹⁹

5.4. Sekundární právo Evropské unie

Ve vztahu k sekundárnímu právu Evropské unie je třeba ihned zkraje uvést Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2121 ze dne 27. listopadu 2019 (dále jen Směrnice). Touto Směrnici došlo ke změně směrnice 2017/1132, respektive ke změně těch ustanovení, která se týkají přeshraničního přemístění sídla, fúze a rozdělení.

¹⁹⁵BRODEC, Jan. Osobní statut obchodní společnosti v kontextu přeshraničního přemístění sídla. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2016, č. 10 [cit. 10. února 2024], s. 273-278. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁹⁶PAUKNEROVÁ, Monika. In: *Mezinárodní obchodní právo*, s. 134.

¹⁹⁷Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., obecná část, bod 4.2. [cit. 3. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁹⁸Rozsudek ze dne 12. července 2012, *Legfelsőbb Bíróság v. VALE Építési kft*, C-378/10 (v el. sb. rozh.).

¹⁹⁹ŘÍHA, Martin. Z mezinárodního tisku aneb Novinky od zahraničních kolegů. *Ad Notam* [online databáze], 2012, č. 5 [10. února 2024], s. 46. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Dosud neexistoval žádný právní rámec, který by se týkal přeshraničního přemístění sídla a rozdělení, což má přímou souvislost s právní entropií a nedostatkem právní jistoty na straně adresátů, kteří se tak museli spoléhat na obsahově nejednotné hraniční určovatele stanovené právními řády členských států EU. Tato Směrnice má představovat významný krok k ochraně zaměstnanců, věřitelů, efektivní realizaci svobody usazování a tím i k hospodářskému růstu.

Jak již bylo uvedeno výše, Směrnice měla být implementována do vnitrostátních právních řádů členských států do 31. 1. 2023, ale v případě České republiky lhůta dodržena nebyla. Protože ale český právní řád obsahoval podle mého názoru odpovídající právní úpravu přeshraničního přemístění sídla v rámci EU/EHP již před touto Směrnicí, není to v případě České republiky takový problém. Vládní návrh zákona byl Poslanecké sněmovně ČR předložen 31. 5. 2023 a aktuálně je ve druhém čtení.

Jak bylo předestřeno výše, vzhledem k tomu že tento návrh zákona je ještě v legislativním procesu, lze předpokládat přijetí pozměňovacích návrhů, ale na druhou stranu podstatné prvky předložené novely by měly být zachovány. Proto se tato kapitola v dalším obsahu zaměří nejen na následky pozdní implementace ale také na podstatné změny, které by novela zákona měla přinést.

5.4.1. Pozdní, vadná nebo neúplná implementace směrnic

Jednou ze základních otázek, které vyvstávají, pokud máme v úmyslu aplikovat unijní právo je, zda se s nimi pojí tzv. přímý účinek, tedy zda působí vůči jednotlivcům bezprostředně a přiznává jim subjektivní práva, kterých se mohou úspěšně dovolávat v řízení před vnitrostátními soudy, protože tyto mají povinnost se jimi řídit a aplikovat je.

Odpověď není ale zcela jednoznačná, protože předpoklady, které musí být splněny jsou odvislé od typu pramene unijního práva, od toho, kdo je subjektem právního vztahu regulovaného unijním právem a konečně od toho, kdo se dané normy dovolává.²⁰⁰

Protože je pro účel této diplomové práce stěžejní zkoumat podmínky přímého účinku směrnic, bude další text vyjma obecných předpokladů zaměřen právě na ně.

Dle čl. 288 SFEU je směrnice „*závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům*“.

Pokud jde o onu formu, ráda bych upozornila, že implementace směrnic je přípustná i prostřednictvím judikatury, tedy abych rozhodnutí SFEU citovala doslova „*k jejímu provedení*

²⁰⁰ SEHNÁLEK, David. In: TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*. 3. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 69.

*může postačovat i všeobecný právní kontext, pokud tento účinně zajišťuje úplné uplatnění směrnice dostatečně jasným a přesným způsobem.*²⁰¹

Jak plyne z výše uvedeného textu, subjektem směrnic jsou pouze státy a obecně přímý účinek nemají, protože jejich účelem je pouze vymezit standard, který má být dodržen při převedení do vnitrostátního práva.

Primární právo EU přímý účinek směrnic tedy nezakládá, ale to ostatně ani u zakládacích smluv, a přesto se jej dovodil SDEU. V případě směrnic tak SDEU učinil ve svém rozsudku z roku 1974.²⁰² Rozhodujícím rozhodnutím byl až rozsudek *Ratti*, který s odvoláním na zásadu *estoppel*. SDEU se ve věci vyjádřil tak, že nikdo, a to ani stát, nemá těžit z vlastního protiprávního jednání.²⁰³

Mimo obecné požadavky, které je třeba splňovat, jako je jasnost a určitost normy a dále bezpodmínečnost aplikace (až na určité výjimky), musí směrnice splňovat také požadavky zvláštní, mezi něž se řadí marné uplynutí implementační lhůty, tedy v tomto kontextu porušení unijního práva ze strany členského státu a vertikální vzestupnost přímého účinku, podle něhož se směrnice může dovolat pouze jednotlivec vůči státu, ale nikdy to nemůže být naopak. Vyloučeno je i působení horizontální.²⁰⁴ Tuto vertikální vzestupnost bych dále specifikovala jako „*pozitivní vertikální vzestupnost*“, protože směrnice nemůže sama o sobě ukládat jednotlivci povinnosti.²⁰⁵

5.4.2. Poznámka autora k charakteru směrnice 2019/2121 ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla

Právní úprava směrnice ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla je dle mého názoru vyjádření kompromisu mezi principem inkorporace a principem sídla. Celý proces přemístění bych ve smyslu ducha právní úpravy označila za dvoufázový.

První fáze týkající se možnosti kapitálové společnosti přemístit své sídlo z *výchozího* do *cílového* členského státu vychází z inkorporačního principu, protože ve své podstatě zakotvuje právo kapitálové společnosti přemístit sídlo do *cílového* členského státu se zachováním její právní osobnosti, a to s odvoláním na to, že platně vznikla podle práva *výchozího* členského státu Evropské unie.

Druhou fází vztahuji na proces samotného přemístění do *cílového* státu. V této chvíli již dle mého názoru předmětná právní úprava vychází z principu sídla, protože i když umožňuje

²⁰¹ Rozsudek ze dne 13. února 2014, *Komise v. Spojené království*, C-530/11 (v el. sb. rozh.), bod 33.

²⁰² Rozsudek ze dne 4. prosince 1974, *Yvonne Van Duyn v. Home Office*, 41/74 (v el. sb. rozh.), bod 8.

²⁰³ Rozsudek ze dne 5. dubna 1979, *Státní zastupitelství v. Tullio Ratti*, C-530/11 (v el. sb. rozh.), bod 1.

²⁰⁴ SEHNÁLEK, David. In: *Právo Evropské unie*, s. 71.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 74.

přemístění bez zásahu do právní osobnosti kapitálové společnosti, k určitému zásahu dochází, a to k zásahu do osobního statutu tedy rozhodného práva. Kapitálová společnost musí změnit svou právní formu na právní formu dle práva státu *cílového*.

Ihned z kraje jsem hovořila o tom, že tato právní úprava je jakýmsi kompromisem mezi oběma principy, a to z jednoduchého důvodu. Inkorporační princip v první fázi zakotvující možnost přemístění vně domovského státu pouze reaguje na stávající praxi, která již má svou oporu v primárním právu EU a související judikatuře SDEU. Druhá fáze samotného „přistěhování“ do cílového členského státu vychází vstříc principu sídla v tom smyslu, že společnost musí změnit svou právní formu na tu, jež odpovídá zdejší právní úpravě. Tedy stát musí „přijmout“ danou společnost, umožnit jí zachování právní osobnosti, ale právní forma již musí odpovídat jeho právním předpisům.

Toto pojetí plně odpovídá právnímu nastavení v České republice, protože i když obecně vychází z principu inkorporačního, ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla tento princip modifikuje ve prospěch principu sídla.

Ještě si dovoluji přidat krátkou poznámku o tom, proč se směrnice zaměřuje pouze na kapitálové společnosti. Mám za to, že to byl nejsnazší způsob, jak dosáhnout jednotného postupu alespoň k těm společnostem, o jejichž právní osobnosti napříč právními řády členských států nepanují neshody, což se rozhodně nedá říct o společnostech osobních.

5.4.3. Novela zákona o přeměnách obchodních společností a družstev

Ve vztahu k novele ZPřem²⁰⁶ (dále jen Novela) bych níže ráda uvedla ty nejpodstatnější změny, které by ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla měla zavést.

Jak již bylo uvedeno výše, současná právní úprava ZPřem upravuje přeshraniční přemístění sídla pouze ve vztahu k jiným členským státům EU nebo EHP a možnost přemístění sídla do třetího státu tak upravuje pouze občanský zákoník. Navrhovaná právní úprava má však v úmyslu vytvořit obdobnou právní úpravu i ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla mimo EU nebo EHP s tím, že požadavky kladené při přemístění sídla do EU/EHP se budou uplatňovat i v tomto případě. Změnou právní úpravy si zákonodárce slibuje dosáhnout *vyjasnění dosavadního právní stavu a zvýšení podnikatelské mobility, úrovně svobody usazování a podnikání*.²⁰⁷

²⁰⁶ Sněmovní tisk 459, Novela zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

²⁰⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony, zvláštní část, s. 101, k bodu 258, sněm. tisk č. 459 [online]. Psp.cz, [cit. 15. března 2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=220170>

Dále v případě, kdy ZPřem vyžaduje ocenění jmění znalcem,²⁰⁸ nebude již na rozdíl od stávající úpravy vyžadováno jeho jmenování soudem, což považuji za krok k urychlení řízení a snížení jeho nákladů.

Splnění informační povinnosti ve vztahu k zveřejnění projektu přeměny a upozornění pro věřitele v současné době vázáno na jejich uložení v Obchodním věstníku. Novelou však má být tento postup nahrazen uložení do sbírky listin obchodního rejstříku. Alternativní možnost zveřejnění těchto informací na internetových stránkách společnosti tím nemá být dotčeno.

Novela má pro věřitele zavést poměrně zásadní změny také ve vztahu k uplatnění jejich práv na poskytnutí dostatečné jistoty. Aktuálně, jak již bylo uvedeno výše, je lhůta pro uplatnění těchto práv šestiměsíční a počíná běžet od účinnosti zápisu přeměny do obchodního rejstříku vůči třetím osobám. Lhůta má však být zkrácena na 3 měsíce, jak ostatně navrhuje i předmětná směrnice s tím, že poběží již od zveřejnění projektu přeměny ve sbírce listin obchodního rejstříku.

Ačkoli se ve vztahu k přeshraničnímu přemístění sídla s ohledem na současné znění zákona nejedná o úplně zásadní novinku, má dojít také k rozšíření výjimky z povinnosti ocenění jmění posudkem znalce. Ta se dle současného znění zákona vztahuje pouze na změnu právní formy, a právě na přeshraniční přemístění sídla do ČR. Pokud v tomto bodě nedojde k přijetí pozměňovacích návrhů, zakotví Novela možnost využít postupu dle § 468 a násl. ZOK pro všechny případy, kdy ZPřem vyžaduje ocenění jmění posudkem znalce s tím, že v šestiměsíční doba k určení reálné hodnoty se počítá ke dni zápisu přeměny do obchodního rejstříku.

V neposlední řadě má nová právní úprava zavést i další změny týkající se například možnosti provést několik přeměn se stejným rozhodným dnem a má dojít také ke kodifikaci některých ustálených praxí.

²⁰⁸ Např. zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 384b odst. 2.

Závěr

Diplomová práce byla zpracována v souladu se shora předeslaným postupem, jež byl detailněji rozebrán v úvodu. Cílem bylo využít co možná nejrozmanitější a nejaktuálnější literatury. Pokud jde ovšem o teoretický základ, za výchozí literaturu mé práce bych označila monografii profesorky Pauknerové *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*, která i když není nejnovější, poskytuje dle mého názoru ucelený a komplexně zpracovaný vhled do této problematiky.

Práce začíná úvodním vstupem do mezinárodního práva soukromého, včetně výkladu ke stěžejním pojmům. Obsahuje obecný náhled na kolizní právo a následně se podrobně věnuje výkladu osobního statutu společností, který lze označit za výchozí problematiku, jde-li o zařazení společností do kontextu mezinárodního práva soukromého. Prostor byl věnován nejen definici tohoto institutu, ale také hlavním metodám jeho určení, tedy teorii inkorporační a teorii sídla, včetně zachycení jejich hlavních výhod i nevýhod. Důvodem pro jejich podrobnější rozbor není jejich význam v rovině české právní úpravy, jako spíše role, kterou hrají v mezinárodním měřítku. Evropské státy nejsou ve výchozích teoriích, které následně předurčují obsah národních právních úprav jednotné a z tohoto důvodu je náročné hledat uspokojivý kompromis při snaze vytvořit jednotný právní rámec přeshraničního přemístění sídla v rámci práva Evropské unie, jež by byl přijatelný pro všechny členské státy. I tak ale nelze říci, že by byl výše uvedený výklad k těmto metodám zcela vyčerpávající.

Významný prostor byl věnován také aktuální české právní úpravě přeshraničního přemístění sídla, ať v obecné rovině, kterou upravuje občanský zákoník, tak té navazující vyplývající z režimu zákona o přeměnách.

Pokud se zaměříme na právní úpravu přeshraničního přemístění sídla v České republice, lituji, že Česká republika nepřijala v souvislosti se směrnicí z 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice (EU) 2017/1132, pokud jde o přeshraniční přemístění sídla, fúze a rozdělení, vhodné transpoziční opatření v rámci implementační lhůty. Bylo by zajímavé zaměřit obsah této práce na způsob, jakým Česká republika zapracovala *ratio* této Směrnice do českého právního pořádku. Ráda bych se zaměřila na zhodnocení přístupu českého zákonodárce v této věci, tedy zda implementace byla úplná, neúplná, vadná nebo zda byl přístup spíše pasivní a do českého právního řádu se transponovalo pouze nutné minimum nebo zda jej lze označit za spíše aktivní a bylo přijato opatření, které šlo spíše na rámec tohoto minima, jak je pro českého zákonodárce poměrně typické. Praktické by bylo také srovnání české implementace s implementací ostatních členských států Evropské unie.

Na druhou stranu tato absence poskytuje příležitosti pro můj další výzkum v této oblasti práva.

Pozornost však nebyla věnována pouze sekundárnímu právu Evropské unie, ale také právu primárnímu, které poskytlo právní základ, jež byl později bohatě rozvinut judikaturou Soudního dvora Evropské unie.

V neposlední řadě byla věnována kapitola také pojmu zahraniční právnické osoby. Považovala jsem za vhodné vymezit jej alespoň obecně, protože státní příslušnost ve smyslu cizineckého práva, s níž pojem zahraniční právnické osoby úzce souvisí, bývá nesprávně zaměňována s výše uvedeným osobním statutem.

Téma společností v kontextu mezinárodního práva soukromého je téma velice široké, ke kterému lze přistupovat z více hledisek než jen toho, na který se zaměřil obsah této práce. Jen vymezení rozsahu osobního statutu společností v mezinárodním právu soukromém by vydal na samostatnou práci. Lze tedy s určitostí říci, že toto téma by bylo s ohledem na aktuálnost a také dynamiku zajímavým předmětem studia i v budoucnosti.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

- PAUKNEROVÁ, Monika. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Karolinum, 1998, 219 s.
- PFEIFFER, Magdalena a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 412 s.
- MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé. Základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, 207 s.
- KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 464 s.
- TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*. 3. vydání. Praha: Leges, 2021, 512 s.
- PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 334 s.
- HODÁL, Peter. ALEXANDER, Juraj. *Evropské právo obchodních společností*. Praha: Linde, 2005. 268 s.
- HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, 1. aktualizace [cit. 12. března 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022, 514 s.
- SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019, 712 s.
- LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2400 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 2292 s.
- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář* [online databáze], 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023 2. aktualizace. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- DOBIÁŠ, Petr a kol.: *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Leges, 2013, 528 s.
- ČERNÁ S.; ČECH P., (eds.). *Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám: právo společností – ohlédnutí za dvěma desetiletími účinnosti obchodního zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2012, 303 s.
- ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo, veřejné, soukromé, obchodní*. 5. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 496.

- PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013, 192 s.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. [online databáze], 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Dostupné z: databáze beck.online.cz
- BŘÍZA, Petr a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 767 s.
- BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. 2. vydání, Groningen, Holandsko: Europa Law Publishing, 2012, 246 s.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 392 s.
- PAUKNEROVÁ, Monika a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 700 s.
- KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, 447 s.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 304 s.
- CALSTER VAN, Geert. *European private international law*. 2. vydání, Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016, s. 342.
- CSACH, Kristián a kol. *Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného*. 2. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, 316 s.
- TICHÝ, Luboš. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: C. H. Beck, 2017, 412 s.
- CALSTER VAN, Geert. *European private international law*. 2. vydání, Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016, 576 s.
- ŠTEFANKOVÁ, Natália, SUMKOVÁ, Mária. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2017, 344 s.
- LYSINA, Peter a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vydání. Bratislava: C. H. Beck, 2016, 510 s.

Odborné články, příspěvky ve sbornících apod.

- BRODEC, Jan. Osobní statut obchodní společnosti v kontextu přeshraničního přemístění sídla. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2016, č. 10 [cit. 10. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

- BĚLOHLÁVEK, Alexander. Význam mezinárodního prvku v závazkových vztazích. *Právník*, 2006, roč. 145, č. 5, s. 568-578.
- BERAN, Karel. Může být právnická osoba svéprávná? *Právník*, 2018, roč. 157, č. 8, s. 657–664.
- SIEMS, Mathias. SEVIC: Der letzte Mosaikstein im Internationalen Gesellschaftsrecht der EU? *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* [online databáze], 2006, č. 5 [cit. 9. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.de.
- PAUKNEROVÁ, Monika. Společnosti v mezinárodním právu soukromém – k novému vývoji v českém právu a právu Evropských společenství. *Právník*. 2002, roč. 141, č. 3, s. 321–342.
- PAUKNEROVÁ, Monika. Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: Ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 1, s. 12-28.
- DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. Několik poznámek ke koncernovým přeshraničním fúzím kapitálových obchodních společností. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2009, č. 9 [cit. 12. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz
- BŘICHÁČEK, Tomáš, JOSKOVÁ, Lucie. Volný pohyb služeb a svoboda usazování v českém právu. *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, č. 10 [cit. 12. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- PAUKNEROVÁ, Monika. Svoboda usazování obchodních společností a mezinárodní právo soukromé ve světle novějších rozhodnutí Evropského soudního dvora. *Právník* [online databáze], 2004, č. 12 [cit. 16. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- STAVINOHOVÁ, Pavla. Svoboda usazování společností. *Právní rádce*, 2006, roč. 14, č. 9, s. 22-30.
- ŘÍHA, Martin. Z mezinárodního tisku aneb Novinky od zahraničních kolegů. *Ad Notam* [online databáze], 2012, č. 5 [10. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- KUČERA, Zdeněk. Rekodifikace českého mezinárodního práva soukromého. *Obchodní právo: Časopis pro obchodně právní praxi* [online databáze], 2013, č. 4 [cit. 20. listopadu 2023]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

Právní předpisy, mezinárodní smlouvy, důvodové zprávy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb.

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění zákona č. 396/2012 Sb.

Zákon č. 219/1897 RGBL., německý obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 3210/1994 BGBL., německý zákon o přeměnách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 220/1911 SR., švýcarský občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 219/1897 dRGBL, rakouský obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k bodu 484 [cit. 3. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Sdělení č. 160/1991 Sb., o sjednání Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. [online]. Beck-online.cz, [cit. 15. února 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980, Úř. Věst. C 169, 8. července 2005, s. 10-22.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, Úř. Věst. L 177, 4. července 2008.

Nařízení Rady (ES) 1435/2003 ze dne 22. července 2003, o statutu Evropské družstevní společnosti. Úř. věst. L 207, 18. srpna 2003.

Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985, o evropském hospodářském zájmovém sdružení, Úř. věst. L 199, 31. červenec 1985.

Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001, o statutu evropské společnosti. Úř. věst. L 294, 10. listopad 2001.

Elektronické zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. Justice.cz, [cit. 22. prosince 2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, obecná část, s. 55 [online]. Justice.cz, [cit. 25. prosince 2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZMPS.pdf>

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony, zvláštní část, s. 101, k bodu 258, sněm. tisk č. 459 [online]. Psp.cz, [cit. 15. března 2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=220170>

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění). Úř. věst. C 326/47, 26 října 2012 [online]. Eur-lex.europa.eu, [cit. 4. února 2024]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_2&format=PDF

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2019/2121 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice 2017/1132, pokud jde o přeshraniční přemístění sídla, fúze a rozdělení. Úř. věst. L 321, 12. prosince 2019 [online]. Eur-lex.europa.eu, [cit. 12. ledna 2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32019L2121>

Rozsudek 1. občanskoprávního senátu Kasačního soudu ze dne 17. května 2023, č. 22-16.290 (C. Cass. 1ère chambre civile du 17/05/2023 n° 22-16.290) [online]. legifrance.gouv.fr, 17. květen 2023 [cit. 15. února 2024]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000047570994?init=true&page=1&query=2-16290&searchField=ALL&tab_selection=all

Judikatura

Česká republika

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 1999, sp. zn. 20 Cdo 2380/98.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 3978/2011 (č. 24/2014 Sb. rozh. civ.)

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 11. 2022, sp. zn. 6 Cmo 100/2022.

Evropská unie

Rozsudek ze dne 28. ledna 1992, *Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano v. Reinhard Gebhard*, C-55/94 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 27. září 1988, *The Queen v. HM Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust PLC*, C 81/87 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 9. března 1999. *Centros Ltd v. Erhvers- og Selskabsstyrelsen*, C-212/97, (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 5. listopadu 2002, *Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*, C-208/00 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd*, C-167/01 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 13. prosince 2005, *Landgericht Koblenz v. SEVIC Systems AG*, C-411/03 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 16. prosince 2008, *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt*, C-210/06 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 12. července 2012, *Legfelsőbb Bíróság v. VALE Építési kft*, C-378/10 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 25. října 2017, *Sądu Najwyższyho v. Polbud – Wykonawstwo sp. z o.o.*, C-106/16 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 13. února. 2014, *Komise v. Spojené království*, C-530/11 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 4. prosince 1974, *Yvonne Van Duyn v. Home Office*, 41/74 (v el. sb. rozh.).

Rozsudek ze dne 5. dubna 1979, *Státní zastupitelství v. Tullio Ratti*, C-530/11 (v el. sb. rozh.).

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je analýza společností v kontextu mezinárodního práva soukromého doplněné s ohledem na mezinárodní závazky České republiky o přeshraniční přemístění sídla v rovině práva Evropské unie.

Obsah diplomové práce se člení na úvod, pět kapitol a závěr. Záměrem autorky bylo sestavit přehledný a ucelený náhled do této problematiky.

První kapitola se věnuje teoretickému vymezení základních pojmů, jako je společnost, mezinárodní právo soukromé, mezinárodní prvek a metody a normy mezinárodního práva soukromého.

Druhá kapitola se zaměřuje na výklad k osobnímu statutu. Obsahuje jeho teoretické vymezení včetně principů nebo také teorií jeho určení. Zejména hlavní teorie, tedy inkorporační a teorie sídla, jsou s ohledem na jejich významnou roli, kterou zastávají v rovině právních úprav evropských států rozebrány podrobněji. Vymezení těchto principů je doplněno o zařazení do historického kontextu a o zhodnocení jejich výhod i nevýhod, včetně pozitiv, která přináší jejich kombinace.

Třetí kapitola se zabývá vymezení pojmu zahraniční právnická osoba, respektive role, kterou tento pojem zastává v kontextu cizineckého práva. Důvodem začlenění této kapitoly je skutečnost, že pojmy jako je osobní statut a státní příslušnost právnické osoby, s níž pojem zahraniční právnická osoba úzce souvisí, bývají v praxi často zaměňovány a také skutečnost, že podle mého názoru nesprávný výklad tohoto pojmu při jeho aplikaci i při správném pochopení jeho významu může hraničit se závazkem České republiky zachovávat při jednání se zahraničními právnickými osobami zásadu rovnosti.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na přeshraniční přemístění sídla tak, jak jej upravuje česká právní úprava. Obsahuje analýzu právní úpravy přeshraničního přemístění sídla ze zahraničí do České republiky a naopak z hlediska občanského zákoníku a zákona o přeměnách.

Pátá kapitola cílí na problematiku přeshraničního přemístění sídla v rovině právní úpravy Evropské unie. Analyzuje z tohoto hlediska primární právo EU včetně navazující judikatury a informuje o souvisejících předpisech práva sekundárního.

Závěr diplomové práce shrnuje hlavní prvky této problematiky a upozorňuje na další možnosti výzkumu v této oblasti.

Abstract

The aim of this thesis is to analyse companies in the context of international private law, supplemented by the international obligations of the Czech Republic regarding cross-border relocation of the registered office in the context of European Union law.

The content of the thesis is divided into an introduction, five chapters and a conclusion. The author's intention was to compile a clear and comprehensive overview of this issue.

The first chapter is devoted to the theoretical definition of basic concepts such as the company, private international law, the international element and the methods and norms of private international law.

The second chapter focuses on the interpretation of the personal statute. It contains its theoretical definition including the principles or also theories of its determination. In particular, the main theories, i.e. the incorporation and the residence theories, are discussed in more detail in view of the important role they occupy in the plane of the law of European states. The delineation of these principles is complemented by placing them in their historical context and by an assessment of their advantages and disadvantages, including the positives that their combination brings.

The third chapter deals with the definition of the concept of a foreign legal person, or the role that this concept plays in the context of foreign law. The reason for the inclusion of this chapter is the fact that concepts such as personal status and nationality of a legal person, with which the concept of foreign legal person is closely related, are often confused in practice, and also the fact that, in my opinion, an incorrect interpretation of this concept in its application, even if its meaning is correctly understood, may border on the Czech Republic's obligation to maintain the principle of equality when dealing with foreign legal persons.

The fourth chapter focuses on cross-border relocation of the registered office as regulated by Czech law. It contains an analysis of the legal regulation of cross-border relocation of the registered office from abroad to the Czech Republic and vice versa in terms of the Civil Code and the Act on Conversions.

The fifth chapter focuses on the issue of cross-border relocation of the registered office in terms of the European Union legislation. It analyses EU primary law including related case law from this perspective and informs about related secondary law provisions.

The conclusion of the thesis summarises the main elements of this issue and highlights further research opportunities in this area.

Společnost v kontextu mezinárodního soukromého práva

Company in the context of private international law

Klíčová slova: společnost, mezinárodní právo soukromé, osobní statut, zahraniční právnická osoba, přeshraniční přemístění sídla

Keywords: company, private international law, personal status, foreign legal person, cross-border conversion